

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Agnės Bimbirytės
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Priverstinis akcijų pardavimas teismų praktikoje:
materialieji ir procesiniai teisiniai aspektai**

Vadovas: doc. dr. Paulius Miliauskas

Recenzentas: partnerystės doc. Gintautas Bartkus

Vilnius
2019

TURINYS

IVADAS	2
1. PRIVERSTINIO AKCIJŲ PARDAVIMO INSTITUTO SAMPRATA.....	7
1.1. Instituto taikymo samprata ir tikslas	7
1.1.1. Instituto samprata	7
1.1.2. Instituto tikslas	7
1.2. Atribojimas nuo priverstinio banko akcijų pardavimo.....	14
2. PRIVERSTINIO AKCIJŲ PARDAVIMO TEISMŲ PRAKTIKOJE MATERIALIEJI ASPEKTAI	17
2.1. Reikalavimai subjektams.....	17
2.1.1. Specialiojo civilinio materialinio teisnumo reikalavimas ieškovams.....	17
2.1.2. Pirmumo teisė įsigyti priverstinai parduodamas akcijas bendru atveju.....	18
2.1.3. Pirmumo teisė įsigyti priverstinai parduodamas akcijas iš asmens, teismo jau pripažintu skolininku	20
2.1.4. Kiti apribojimai ieškovams	22
2.2. Juridinio asmens veiklos tikslams prieštaraujančio dalyvio veiksmai.....	23
2.3. Perleidžiama akcijų dalis.....	34
3. PRIVERSTINIO AKCIJŲ PARDAVIMO TEISMŲ PRAKTIKOJE PROCESINIAI ASPEKTAI	36
3.1. Bendrieji procesiniai aspektai.....	38
3.2. Nutarties dėl akcijų kainos priėmimas ir ataskaitos pateikimas teismui bei šalims	41
3.3. Akcijų perdavimas ieškovui nuosavybės teise ir nustatytos kainos sumokėjimas	45
3.4. Akcijų perleidimo apribojimai ir laikinosios apsaugos priemonės.....	48
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	56
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	60
SANTRAUKA	67
SUMMARY	68

IVADAS

Temos aktualumas. Priverstinio akcijų pardavimo instituto (toliau – Institutas¹) teisinis reglamentavimas, įtvirtintas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso² (toliau – CK) 2.115 – 2.123 straipsniuose, iš esmės turi du poinstitučius (subinstitutus): priverstinį akcijų pardavimą (toliau – Pardavimas, CK 2.115 str.) bei priverstinį akcijų pardavimą dėl negalėjimo įgyvendinti savo teises reikalaujant išpirkti savo akcijas (toliau – Išpirkimas, CK 2.123 str.). Institutas pritaikytas spręsti akcininkų problemas, tačiau pastaraisiais metais Lietuvos teismų praktikoje jo taikymas vis dar nėra populiarus³, nuoseklios sisteminės mokslinės analizės šia tema taip pat nerasta. Šios priežastys suponuoja ieškoti atsakymų į tokį kontrastą, identifikuoti materialiąsias bei procesines problemas, keliančias iššūkių Instituto taikymui. Instituto teisiniui reguliavimui nebūdinga didelė kaita, tačiau kiek įdomesnis yra praktinis jo įgyvendinimas. Būtent todėl darbo tema yra aktuali civilinės teisės teoretikams bei praktikams.

Mokslinis naujumas. Nors pirmieji teisės mokslo darbai Instituto srityje pasirodė jau daugiau kaip prieš dešimtmetį⁴, iki šiol šių darbų Lietuvoje nėra daug: yra tik pavieniai atskirus Instituto fragmentus nagrinėjantys darbai⁵ bei keletas platesnių Vilniaus universiteto studentų

¹ Kadangi abu Instituto subinstitutai savo esme yra panašūs ir jiems *mutatis mutandis* taikomos tapačios normos, santrumpa yra tapati; darbe siekiant akcentuoti jų visgi egzistuojančius skirtumus bus minimi *Pardavimas*, *Išpirkimas*. Pažymėtina, kad tekste vartojant sąvoką *Pardavimas mutatis mutandis* ji galioja ir Išpirkimo subinstitutui, kiek tai leidžia teisinis reguliavimas.

² Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002-04-06, nr. 36-1340.

³ *Infoplex* duomenų bazės duomenimis, 2019-11-07 dienai su institutu tiesiogiai susijusių nutarčių 2018-2019 m. buvo vos 7, iš kurių 2 yra dėl to paties ginčo dėl UAB „Alzida“ akcijų pardavimo: Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2017 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje L. G., J. G. ir E. P. v. L. D. ir Z. R., Nr. e2-212-178/2017; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2018 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje A. B. v. R. B., Nr. 2-711-943/2018.

⁴ STAŠINSKAS, J. Priverstinio akcijų pirkimo – pardavimo būdai ir įgyvendinimas. Magistro darbas. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2007 [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. spalio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1929811/datastreams/MAIN/content>>. BITĖ, V. Akcininkų išankstinio atsisakymo pirmumo teisės įsigyti parduodamas akcijas teisinis vertinimas. *Jurisprudencija*. 2008, nr. 5 (107), p. 61-70.

⁵ MIKALONIENĖ, L. *Uždarnosios akcinės bendrovės akcininko teisės ir jų gynimo būdai*. Monografija. VĮ Registrų centras: Vilnius, 2015. RIMAS, J. *Privataus kapitalo sandoriai - bendrovių teisės aspektai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2010 [interaktyvus, žiūrėta 2019-10-22], p. 267-269, 282-288. Prieiga per internetą: <<https://talpykla.elaba.lt/elabafedora/objects/elaba:1931020/datastreams/MAIN/content>>.

darbų⁶. Taigi tema nėra sistemingai išnagrinėta, matoma niša naujoms teisės mokslo įžvalgoms, pastebimas teisinių išvadų, nuomonių poreikis. Praktika taip pat negausi, tačiau tuo pat metu reikšminga, kadangi vis dar formuoja Instituto precedentes.

Darbo tikslas. Darbe siekiama atskleisti svarbiausius probleminius praktinius Instituto aspektus ir pateikti galimus jų sprendimo būdus bei rekomendacijas. Toks darbo tikslas apsibrėžtas apžvelgus teisinį reguliavimą, doktriną bei teismų praktiką bei, visa tai įvertinus, turint tikslą Institutą padaryti aiškiau bei populiariau taikomą praktikoje. Būtent dėl to darbas gali turėti pridėtinės vertės juridinių asmenų (toliau – JA) teisinių problemų ne tik praktiniu, bet ir teoriniu bei reguliaciniu sprendimu besidomintiems asmenims.

Darbo uždaviniai. Siekiant darbo tikslo keliami šie uždaviniai: (i) apsibrėžti ir išanalizuoti Instituto sampratą bei pagrindinius teorinius aspektus (konceptiją), (ii) išnagrinėti praktinius materialiuosius Instituto aspektus, atskleisti problemines materialiąsias Instituto taikymo praktikoje vietas bei jų sprendimo būdus, (iii) išanalizuoti praktinius procesinius Instituto aspektus, atskleisti probleminius procesinius jo taikymo praktikoje momentus bei pateikti galimus jų sprendimo būdus.

Darbo objektas. Siekiant išlaikyti reikalaujamą darbo apimtį tuo pačiu kokybiškai išanalizuojant pasirinktus klausimus, nagrinėjami svarbiausi Instituto aspektai vien Lietuvos teismų praktiką. Tą pasiekti pirmiausia reikalinga apsibrėžti ir išanalizuoti svarbiausius teorinius aspektus, paskui pereiti prie praktinių materialijų bei procesinių aspektų gilesnės analizės. Pagrindinės priežastys, lėmusios būtent tokią darbo objekto struktūrą, kilo iš pačios darbo temos bei apžvelgtos teismų praktikos bei reguliavimo, kiek mažiau – iš doktrinos. Darbe plačiau nenagrinėta:

⁶ MAČIULAITIS, M. Akcijų priverstinio pardavimo instituto teisinio reguliavimo problemos: Lietuvos teismų praktikos ir užsienio šalių lyginamoji analizė. Magistro darbas. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2017 [interaktyvus, žiūrėta 2019-10-15]. Prieiga per internetą:

<<https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:35437506/datastreams/MAIN/content>>.

LASAUSKAS, M. Priverstinis uždarnosios akcinės bendrovės akcininko akcijų pardavimas ir nupirkimas: lyginamieji aspektai. Magistro darbas. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2016 [interaktyvus, žiūrėta 2019-10-24]. Prieiga per internetą:

<<https://talpykla.elaba.lt/elabafedora/objects/elaba:35559317/datastreams/MAIN/content>>.

JARAS, O. Ar priverstinis akcijų išpirkimas nepažeidžia didžiojo akcininko teisių, kai yra reikalaujama išpirkti akcijas? Magistro darbas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2015 [interaktyvus, žiūrėta 2019-10-24]. Prieiga per internetą:

<[https://elaba.lvb.lt/primo-](https://elaba.lvb.lt/primo-explore/fulldisplay?docid=ELABAETD8771506&context=L&vid=ELABA&lang=lt_LT&search_scope=eLABa&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=default_tab&query=any,contains,priverstinis&offset=0)

[explore/fulldisplay?docid=ELABAETD8771506&context=L&vid=ELABA&lang=lt_LT&search_scope=eLABa&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=default_tab&query=any,contains,priverstinis&offset=0](https://elaba.lvb.lt/primo-explore/fulldisplay?docid=ELABAETD8771506&context=L&vid=ELABA&lang=lt_LT&search_scope=eLABa&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=default_tab&query=any,contains,priverstinis&offset=0)>.

- teoriniai bei konstituciniai nuosavybės perdavimo Pardavimo būdu momentai, Instituto kilmė ir susiformavimas⁷. T. y. plačiau nenagrinėjamas ir nekvestionuojamas Instituto teisingumas bei atitikimas kitiems bendriesiems ir civilinės teisės principams.
- Instituto socialinis-ekonominis poveikis verslo santykiams už JA ribų.
- Išimtinai balsavimo teisių, jų perdavimas. Nors CK suteikia teisę CK 2.116 straipsnyje nurodytiems asmenims kreiptis į teismą reikalaujant jiems ne parduoti akcijas, bet kad balsavimo teisė būtų grąžinta akcijų savininkui, jei balsavimo teisė yra perduota kitam asmeniui, kurio veiksmai prieštarauja JA tikslams, ir negalima pagrįstai manyti, kad veiksmai ateityje pasikeis. Pažymėtina, kad visoje Lietuvos teismų praktikoje tokių ieškinių dar kol kas nebuvo. Iš esmės tokiam perdavimui *mutatis mutandis* būtų taikomos Pardavimo normos, o savininkas balsavimo teisę įgytą nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo (CK 2.122 str. 2 d.). Tačiau akcentuotina, kad Pardavimas gali būti taikomas ir kai balsavimo teisės jau perduotos (pvz., pagal balsavimo teisės perdavimo sutartį), tačiau akcijos – dar ne⁸.
- Hipotetiniai Pardavimo atvejai (kuriuos galima būtų modeliuoti įvertinus tai, kad praktika santykinai nėra gausi).
- Ekspertų paskyrimo pagrindai ir tvarka, jų teisės ir apmokėjimo sąlygos. Praktikoje šie klausimai nekėlė daug klausimų, nors reguliavimas ir turi spragų.
- Pačios akcijų kainos nustatymo kriterijai. Kainos ginčo byla ir jos rezultatai paprastai neturi įtakos akcijų nuosavybės teisės perėjimo bylai, nes joje sprendžiamas tik nuosavybės priskirtinumo klausimas⁹, - šiame darbe taip pat svarbesni specialieji Instituto taikymo aspektai. Tačiau bus nagrinėjamas teismo nutarties dėl kainos priėmimo klausimas.
- Šalių procesinių taisyklių dėl Pardavimo taikymo nustatymas JA steigimo dokumentuose ar dalyvių sutartyse, nustatymo ir taikymo reikalavimai bei galimi apribojimai.

⁷ Galima tik trumpai paminėti, jog institutui pradmenis davė Olandijos civilinė teisė. Plg. BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 236.

⁸ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 244.

⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje AB „Mineralinių ir cheminių produktų bendrovė „EuroChem“ v. AB „Lifosa“ ir AB „Lifosa“ mažumos akcininkai, Nr. 3K-3-332/2011.

- Bylos sustabdymas dėl JA veiklos tyrimo.

Tyrimo metodai. Darbo tikslui pasiekti ir objektui atskleisti panaudoti žemiau išvardyti metodai:

- *Sisteminės analizės metodas:* sistemiškai analizuojant Lietuvos teismų praktiką. Metodu naudotasi atskleidžiant Instituto koncepciją, klasifikavimą, numatant galimas problemas bei darant apibendrinimus, išvadas.
- *Lyginamasis metodas:* lyginant Pardavimą bei Išpirkimą bei Instituto panašumus bei skirtumus nuo priverstinio banko akcijų padavimo.
- *Dedukcijos ir indukcijos metodai.* Dedukcijos metodas naudotas tyrimo išvadų, svarbiausių problemų ieškojimui iš bendresnių žinių. Indukcijos metodo naudojimas pasireiškė priėjimu prie problemų ir išvadų iš atskirų pastebėtų probleminių aspektų. Pradiniame darbo etape vyravo dedukcinis metodas sistemingai analizuojant ir struktūriškai dėstant pagrindinius temos aspektus bei atrenkant reikšmingą informaciją, teismų praktiką. Sukonkretinant: atrinkus aktualią Lietuvos teismų praktiką bei apžvelgus negausią doktriną, pastebėtas negausus Instituto taikymas, paskatinęs labiau gilintis į šios situacijos priežastingumą. Indukcinis metodas analizuojant teismų praktiką panaudotas analizuojant atskiras bylas, pavyzdžiui, Pardavimo bylą dėl UAB „Europa Group“¹⁰ ar UAB „Preskonita“¹¹ akcijų, siekiant iš atskirų problemų padaryti tam tikras išvadas.
- *Abstrakcijos ir alternatyvų metodai:* svarbiausių praktinių Instituto aspektų atrinkimui iš konkuruojančių, jų gryninimui ir jų esmės atskleidimui.
- *Apibendrinimo, sintezės ir aprašomasis metodai:* išskiriant svarbiausius probleminius Instituto praktinius aspektus ir juos sugrupuojant į visumą. Aprašomasis metodas skirtas išgrynintai konstatuojant svarbiausias problemas, apibūdinant jų elementų turinį bei plačiau aprašant Instituto problematiką.
- *Teleologinis metodas:* aiškinantis Instituto paskirtį, pagrindinį tikslą ir netiesioginę paskirtį.

¹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2018 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje A. B. v. R. B., Nr. 2-711-943/2018.

¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje N. K. v. SIA „J. L. Invest“, Nr. 3K-3-681/2013.

Darbo originalumas. Per pastaruosius penkerius metus buvo apginti trys magistro darbai šio darbo ar susijusia tema. Paminėtinos tokios darbo temų potėmės (darbų objektai): procesą inicijuojantis ir akcijas išperkantis subjektai, proceso inicijavimo pagrindai, proceso etapai. Taigi tema kitų autorių labiau išnagrinėta teoriniais aspektais. Būtent dėl to šis darbas aktualus savo orientacija į teismų praktikoje atsispindinčius ir realiam Pardavimo taikymui naudingus aspektus, atsižvelgiant į tai, kad po paskutinio darbo, paliečiančio ir Lietuvos teismų praktiką, praėjo jau keleri metai, kurių metu atsirado naujos teismų praktikos. Taigi darbas yra originalus savo orientacija į praktinę Instituto sritį.

Panaudota literatūra ir šaltiniai. Darbas paremtas teismų praktika, normine bei specialiaja literatūra. Kadangi darbas orientuotas į praktinę Instituto taikymą, svarbiausia buvo teismų praktika, būtent Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT), praktika nuo 2002 m. liepos mėn. iki 2019 m. lapkričio mėn. imtinai. Pažymėtina, kad specialiosios literatūros, taigi ir aiškių doktrinos pozicijų Pardavimo klausimais sistemingai kol kas nėra pateikta, todėl atskirais klausimais remtasi specialiaja nacionaline bei užsienio literatūra.

Darbo struktūra. Darbas susideda iš įvado, trijų sudedamųjų darbo dalių, išvadų, santraukų lietuvių ir anglų kalbomis.

1. PRIVERSTINIO AKCIJŲ PARDAVIMO INSTITUTO SAMPRATA

1.1. Instituto taikymo samprata ir tikslas

1.1.1. Instituto samprata

Įvade jau minėta, kad Institutas susideda iš Pardavimo bei Išpirkimo subinstitūtų. Pardavimas (CK 2.115 str.) suvokiamas kaip bendrovės (juridinio asmens; toliau – JA) dalyvio ar jų grupės kreipimasis į teismą reikalaujant įpareigoti kitą JA dalyvį, kurio veiksmai prieštarauja JA veiklos tikslams ir negalima pagrįstai manyti, kad tokie veiksmai pasikeis, parduoti savo akcijas (teises, pajus, - priklausomai nuo JA formos¹²) ieškovui (CK 2.115 str. 1 d.). Teisė į Pardavimą, pilnai jį įgyvendinus, leidžia įgyti naujų atitinkamo JA akcijų bei tuo pačiu pašalinti priešingai JA veiklos tikslams veikiantį dalyvį.

Išpirkimas (CK 2.123 str.) suprantamas kaip JA dalyvio ar jų grupės kreipimasis į teismą reikalaujant įpareigoti kitą JA dalyvį, dėl kurio veiksmų ieškovas negali tinkamai įgyvendinti savo, kaip JA dalyvio, teisių dėl kito dalyvio veiksmų ir negalima pagrįstai manyti, kad tokie veiksmai ateityje pasibaigs, parduoti savo akcijas atsakovui (bendraatsakoviams). Šis poįnstitutis suteikia galimybę susigrąžinti investuotas lėšas gaunant priverstinai parduodamų akcijų kainą bei variantą ieškovui pasitraukti iš JA, dėl kurio akcijų kilo ginčas.

Institutas veikia kaip akcininkų ginčų sprendimo priemonė, ypač tuomet, kai akcininkų yra nedaug ir jų balsai pasiskirsto po lygiai. Tai būdinga mažiems bei vidutiniams JA (uždarošioms akcinėms bendrovėms, toliau – UAB, ir kitiems JA), kuriems ir pritaikytas šis Institutas.

1.1.2. Instituto tikslas

Ieškinio dėl Pardavimo tikslas leidžia geriau suvokti jo paskirtį, esmę bei atriboti jį nuo kitų akcininkų teisių bei interesų gynimo institutų, parinkti atitinkamas akcininkų teisių ir interesų apsaugos bei gynimo priemones. Panagrinėjus teisinį Pardavimo reguliavimą bei teismų praktiką, galima išskirti dvejopą Instituto tikslo pobūdį:

1. Pardavimo atveju - sudaryti sąlygas teismine tvarka pakeisti JA dalyvius, kurių veiksmai prieštarauja JA veiklos tikslams. LAT pažymėjo, jog Instituto tikslas yra pašalinti tarp akcininkų atsiradusią padėtį, kai dėl vieno iš jų neteisėto veikimo – veiksmų ne bendrovės naudai – susidaro situacija, kuri niekaip kitaip

¹² Toliau tekste bendru atveju bus minimos tik akcijos, tačiau *mutatis mutandis* jos apims ir teises bei pajus, kur reikalinga priklausomai nuo JA teisinės formos.

neišsprendžiama, kaip tik Pardavimo būdu. Praktikoje taip pat pastebėtina, jog ieškovas gali grįsti savo reikalavimą motyvuodamas tuo, jog kito dalyvio tikrasis tikslas yra kitoks nei privačių interesų per JA tenkinimas¹³. Todėl praktikoje yra išaiškinta, kad savo esme Institutas netaikytinas viešųjų dalyvių interesams patenkinti. Tai vertinama teigiamai, kadangi Institutas būtent ir sukurtas spręsti privačių subjektų neišsprendžiamus ginčus.

Pardavimas užtikrina vieno akcininko pašalinimą iš akcininkų sąrašo, bet pažymėtina, jog jis savaime neturi tikslo užtikrinti, kad akcijos atitektų būtent kitam akcininkui. Jeigu kitas akcininkas siekia įgyti akcijų, šia galimybe jis gali pasinaudoti dalyvaudamas priverstinai parduodant kito akcininkų akcijas – antstolio organizuojamose ir vykdomose varžytynėse¹⁴. Taigi Instituto negalima naudoti siekiant dėl abejotinų priežasčių pakeisti tam tikrą dalyvį – pagrindimas turi būti itin pagrįstas būtent Instituto nustatytų kriterijų rėmuose, o jeigu jo nėra – pakeitimu suinteresuoti dalyviai turėtų ieškoti kitų priemonių savo tikslui įgyvendinti (pavyzdžiui, kelti klausimą ir bandyti įgyvendinti JA vadovo (kuris kartu yra ir dalyvis) atšaukimą iš pareigų dėl netinkamai atliekamų pareigų).

2. Išpirkimo atveju - pasitraukti JA sąžiningiems dalyviams ryšium su tuo, jog kiti JA dalyviai veikia nesąžiningai (angl. *unfair prejudice*), dėl kurių pirmieji negali tinkamai įgyvendinti savo, kaip dalyvio, teisių. Todėl Išpirkimo institutas vertintinas kaip orientuotas į akcininkų, kurių teisės pažeidžiamos, investicijų susigrąžinimą susidarius situacijai, kuri neišsprendžiama niekaip kitaip, kaip Išpirkimo būdu.

Atitinkamai ieškovai gali dvejopai motyvuoti savo ieškinius - dėl Pardavimo ar Išpirkimo. Taigi dvejopas Instituto tikslo pobūdis lemia ir dvejopo pobūdžio subjektus, galinčius pareikšti ieškinį teisme, taip pat ir procedūras. Tačiau savo esme Institutas abiem atvejais vis vien gina sąžiningų tam tikrų JA dalyvių interesus ir įpareigoja atsakovą ieškovo naudai parduoti ar nusipirkti akcijas. Praktikoje pasitaiko atvejų, kai ieškovas pareiškia ieškinį dėl Pardavimo, o atsakovas – priešieškinį dėl tų pačių akcijų Išpirkimo, pavyzdžiui, dėl UAB „FORBIS“ akcijų, kai ieškovas reikalavo išpirkti akcijas, o atsakovas – priverstinai jam

¹³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje R. S. v. *VšĮ Vilniaus verslo teisės akademija*, Nr. 2-40/2007.

¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje D. S. v. *antstolis R. K.*, Nr. 3K-3-417/2008.

parduoti tas pačias akcijas¹⁵; dėl UAB „Vilties vaistinė“ akcijų, kai ieškovas siekė įsigyti akcijas (CK 2.115 str.), o atsakovas – parduoti savo akcijas (CK 2.123)¹⁶; viename naujausių ginčų dėl UAB „Redžius“ akcijų pateiktas abiejų subinstitutų išskyrimas vertinant veiksmus¹⁷. Tokie priešiškinų atvejai vertintini kaip Instituto naudojimas spręsti šias problemas: nesugebėjimas susitarti dėl parduodamų akcijų kainos, siekis apsunkinti kitos šalies padėtį kontroliuojant JA. Autorės nuomone, abu subinstitutai vienas kitą papildo, padeda užtikrinti akcininkų interesų pusiausvyrą, yra iš esmės yra panašūs ir ne tiek skirtingi, kad darbe būtų verta išsamiai akcentuoti jų tarpusavio skirtumus, būtent todėl abu priskirti tam pačiam CK IX skyriui bei tai pačiai bylų kategorijai teismų praktikos duomenų bazėse.

Apibendrinant ir interpretuojant Instituto tikslą, galima teigti, jog jis padeda spręsti akcininkų neišsprendžiamus ginčus, ypač kai balsai pasiskirsto po lygiai. LAT yra pasisakęs šiuo klausimu ir detalizavęs tikslą: pašalinti atsiradusią padėtį, kai dėl vieno iš akcininkų neteisėto veikimo – veiksmų ne bendrovės naudai – susidaro situacija, kuri niekaip kitaip neišsprendžiama, kaip tik Pardavimo būdu. Tokia situacija dažnai susidaro „teisinės aklavietės“ (angl. *deadlock*) padėties atveju – akcininkų balsams pasiskirsčius po lygiai. JA dalyvis siekia apginti savo privačius, kartu ir JA interesus, užtikrinant sąlygas realiam jo veiklos tikslų įgyvendinimui¹⁸. Analizuojant tiek teisinį reguliavimą, tiek teismų praktiką, taip pat galima įžvelgti netiesioginį Instituto teisinį-ekonominį poveikį:

1. gerinamos sąlygos pačiam JA užtikrinti savo veiklos tikslus ir spręsti JA dalyvių ginčus, kadangi itin akcentuotinas JA dalyvio veiksmų atitikimas JA veiklos tikslams.
2. Mažinamas investavimo į UAB nedidele, iki 1/3 akcijų, dalimi patrauklumas, kadangi ieškinį dėl priešingų JA tikslams veiksmų pašalinimo galima reikšti tik turint tam tikrą akcijų daugumą pačiam ar susivienijus su kitais dalyviais. Taip pat galima preziumuoti, kad tai neskatina įmonių plėtros bei teisinės formos keitimo iš UAB į akcinę bendrovę, kadangi kapitalas ir kontrolė, teisių gynimas

¹⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. sausio 15 d. nutartis civilinėje byloje A. A. v. A. Z. ir M. Z., Nr. 2-44-370/2015.

¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje O. A., G. D. A., E. G., A. L., A. L., V. L., V. T., A. Š., J. T., R. V., A. Š. v. J. K., Nr. 3K-3-94/2011.

¹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2019 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje D. V. v. R. K., Nr. e2A-195-381/2019.

¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje N. K. v. SIA „J. L. Invest“, Nr. 3K-3-681/2013.

koncentruojamas ties stambesniais nei 1/3 įstatinio kapitalo (toliau – Kapitalas) dalį turinčiais savininkais. Palyginimui: Olandijoje, Anglijoje ir Jungtinėse Amerikos Valstijose nėra nustatyto minimalaus akcijų kiekio JA dalyviui, norinčiam pasinaudoti Išpirkimu; be to, tai nėra *ultima ratio* priemonė – pastarąja laikomas JA likvidavimas¹⁹.

3. Iškilus akcininkų nesutarimų, Institutas skatina smulkiuosius akcininkus, kurių kiekvienas atskirai neturi 1/3 Kapitalo, susivienyti ir kreiptis į teismą dėl Pardavimo, kadangi nustatyta, jog kreiptis į teismą gali nebūtinai vienas, bet ir keli JA dalyviai, turintys ne mažiau kaip 1/3 Kapitalo. Kita vertus, susivienyti kartais gali būti sudėtinga net ir turint bendrą tikslą pašalinti JA veiklos tikslams priešingai veikiantį JA dalyvį įvertinus tai, jog akcininkai dažnai yra nesuinteresuoti civiliniu procesu bei susijusiomis laiko bei finansinėmis sąnaudomis. Bendraieškiai reikšmingi dar ir tuo, jog akcijos teismo sprendimu priverstinai gali būti parduodamos nebūtinai pagrindiniam (pirminiam) ieškovui, bet ir vienam ar keliems bendraieškiams (pavyzdžiui, taip gali atsitikti, jei teismas nustato, jog pats ieškovas veikia prieš JA, kadangi yra sudaręs sutartį su atsakovu, kurio veiksmai prieštarauja JA veiklos tikslams²⁰). Autorės nuomone, bendraieškių reikšmė Institute yra išskirtinė ir naudinga pačiam JA, kadangi tenkina nebūtinai vieno akcininko interesus.
4. Nors Išpirkimas itin palankus ginti smulkiojo akcininko interesus, šis subinstitutas taip pat palaiko daugumos akcijų savininkų JA kontrolės interesus ta prasme, kad leidžia jiems išlikti JA nuosavybės struktūroje. Tai padeda efektyvinti JA valdymo bei administravimo procesus. Autorės nuomone, Išpirkimas ieškovui taip pat naudingas, tik jau kiek kitu, ekonominiu aspektu – suteikia galimybę realizuoti savas akcijas, kai jos yra nepaklausios ar sunkiai realizuojamos už JA ribų, pavyzdžiui, jas siekiant parduoti ne atitinkamo JA dalyviui.

¹⁹ *Book 2 Dutch Civil Code. Legal persons* (su pakeitimais ir papildymais), 2:343 str. [interaktyvus, žiūrėta 2019-11-20]. Prieiga per internetą <<http://www.dutchcivillaw.com/civilcodebook022.htm>>. DINE, J., COUTSIAS M. *Company Law* (8th Edition). London: Red Globe Press, 2014. MCLEAN, R. S. *Minority Shareholders in the Close Corporation Under the North Carolina Business Corporation Act*. North Carolina Law Review, Vol. 68, 1989-1990 [interaktyvus, žiūrėta 2019-10-26]. Prieiga per internetą: <<http://scholarship.law.unc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3324&context=nclr>>.

²⁰ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 239.

5. Kadangi lengvinamas JA veiklos tikslus atitinkantis JA veikimas ir sudaromos galimybės šalinti tam prieštaraujančius asmenis, bendra nauda turi ir platesnę reikšmę: skatinamas nuoseklus įmonių vystymasis, o tai suponuoja darbo vietų kūrimą, investicijų pritraukimą, didesnes pajamas darbuotojams bei įplaukas į valstybės ir savivaldybės biudžetus²¹. Autorės nuomone, šiuo aspektu galima interpretuoti, kad JA tampa lengviau planuoti bei atlikti ir kitus veiksmus siekiant savo tikslų, pavyzdžiui, susijungti su kitais JA ar nuo jų atsiskirti. Be to, Institutas atlieka ir prevencinę JA veiklos tikslų apsaugos reikšmę, skatina įmones nuosekliai vystyti savo pasirinktomis kryptimis, JA veiklos tikslai Institute išskiriami kaip reikšminga vertybė.
6. Itin svarbus priežastinio ryšio nustatymas, kadangi būtent dėl tam tikrų kito JA dalyvio veiksmų kitas dalyvis negali tinkamai įgyvendinti savo teisių. Atsakovo veiksmai turi būti bent jau sąžiningi ir be piktnaudžiavimo savo teise.

Pardavimas yra laikoma daugiau išimtinė, *ultima ratio* priemone. Institutas pirmiausia siekia apginti privatų asmeninį, paskui – privatų jungtinį JA (JA dalyvių) interesą, ir tik po to užtikrinti efektyvų Pardavimo procesą bei galutinį rezultatą. Pagrindinės Instituto rūšys yra šios:

1. Pardavimas (CK 2.115 str.). Išskirtini šie bruožai:
 - tam tikras JA dalyvis (vienas ar keli), manantis, kad kitas JA dalyvis veikia priešingai JA veiklos tikslams ir negalima pagrįstai manyti, kad tokie veiksmai pasikeis, turi teisę kreiptis į teismą reikalaudamas, kad atsakovo akcijos būtų priverstinai parduotos ieškovui. Paminėtina, jog kalbama apie veiksmų pasikeitimą, todėl galima preziumuoti, jog įstatymų leidėjas numatė priešiškam JA dalyviui galimybę pasitaisyti.
2. Išpirkimas (CK 2.123 str.) dėl negalėjimo tinkamai įgyvendinti teises (angl. *the forced sale of shares due to the failure to execute the rights properly*). Išpirkimo atveju atitinkami veiksmai vertinami tikėtino jų pasibaigimo kontekste. Paminėtini bruožai:
 - tam tikras savo teisių tinkamai negalintis įgyvendinti JA dalyvis (vienas ar keli) dėl kito JA dalyvio veiksmų, kai negalima pagrįstai manyti, jog tokie veiksmai

²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje *N. K. v. SIA „J. L. Invest“*, Nr. 3K-3-681/2013.

pasibaigs, gali kreiptis į teismą su ieškiniu reikalaudamas, kad atsakovas priverstinai nupirktų iš jo (ieškovo) akcijas. Instituto objektas yra tinkamai įgyvendinti savo teises negalinčio JA dalyvio akcijos. Įdomus momentas – kalbama apie veiksmų pasibaigimą, o ne pasikeitimą, kaip kad yra Pardavimo atveju. Šį skirtumą galima interpretuoti kaip mažesnes galimybes pateisinti priešingai JA interesais veikiančio JA dalyvio veiksmus – turi būti svarstoma vien apie jų pasibaigimą, nekvestionuojamas veiksmų pobūdis.

- Aplinkybės, dėl kurių galima pateikti ieškinį, yra tapačios kaip ir Pardavimo atveju, tik dar apima ir bet kokius kliudymus pasinaudoti JA steigimo dokumentuose ar JA dalyvių sutartyse numatytais teisėmis, įskaitant ir teisę tikėtis, jog JA veiks siekdamas savo tikslų²². Čia paminėtinas ir teisėtų lūkesčių institutas, reikalingas nustatyti akcininko teises ir teisėtus interesus JA ribose, atsižvelgiant į dalyvių tarpusavio santykių istoriją. Teisėti lūkesčiai doktrinoje suvokiami tiek tie, kurie buvo steigiant JA, tiek atsiradę jam vystantis, svarbiausia, jog jie būtų žinomi visiems JA dalyviams, o ne tik vienam²³. Taigi JA dalyvis, suvokiantis, kad kitas dalyvis veikia prieštaraudamas JA veiklos tikslams, gali arba kreiptis dėl Pardavimo sau (CK 2.115 str.) arba dėl Išpirkimo iš savęs (CK 2.123 str.). Pažymėtina, kad aplinkybių sąrašas nėra išsamus, tačiau bent vieną svarbią ir ne itin kvestionuojamą, t. y. ne tiek priklausomą nuo konkrečių bylos aplinkybių, galima paminėti – tai informacijos JA dalyviui nepateikimas (kai privaloma tą padaryti, įskaitant informavimą apie dalyvių susirinkimus; ABĮ 16 str. 1 d. 4 p.).
- Pažymėtina, kad šia priemone negali naudotis JA kontroliuojantis dalyvis – kitas JA, kadangi šis turi visas galimybes įgyvendinti savo teises; tačiau jis gali naudotis Pardavimo galimybe²⁴. Kontroliuojantis JA turi plačią diskreciją spręsti klausimus, kuriems reikia kvalifikuotos ar paprastos daugumos.

²² BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 245.

²³ O'NEAL, F. H. Oppression of minority of shareholders. Protecting minority rights in squeeze-outs and other incorporate conflicts. *Cleveland State Law Review*. Washington University in St. Louis, 1987 [interaktyvus, žiūrėta 2019-10-27].

Prieiga per internetą:

<<https://pdfs.semanticscholar.org/410b/f4cc54a3f1d1007df26889c0c293e03ac4ce.pdf>>.

²⁴ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 245.

- Atsakovas, kuriam pareiškiamas ieškinys dėl Išpirkimo, privalo kreiptis į kitus JA dalyvius būti bendraatsakoviais. Taip suteikiama galimybė akcijas įsigyti ne tik atsakovui, bet ir kitiems JA dalyviams, todėl vertinama kaip teigiamas aspektas. Praktikoje tai kol kas buvo naudojama retai, tačiau paminėtinas svarbus ginčas dėl UAB „Lavysas“ akcijų, kurio metu ilgas ginčas tęsėsi išperkant akcijas bei nustatant akcijų kainą.
- Kaip ir Pardavimo atveju, teisės aktuose nėra nieko pasakyta apie priverstinai išperkamą akcijų kiekį, tik žinoma, kad jų neturėtų būti mažiau nei 1/3 Kapitalo (CK 2.116 str. 1 d.). Tačiau vadovaujantis teismų praktika, turi būti taikomas šimtaprocentinis akcijų perleidimas. Autorės nuomone, toks nereguliavimas vertintinas nevienareikšmiškai: iš vienos pusės, leidžia situaciją spręsti individualiai, kita vertus, pilnai taikyti Pardavimą gali būti neteisinga tuomet, kai atsakovo atliekami priešingi JA veiklos tikslams veiksmai santykinai mažiau vertingesni nei ieškovo gaunama nauda iš Pardavimo ar Išpirkimo. Vienas iš būdų pasiekti teisingą kompromisą būtų pasiūlymas teismams išnaudoti šį reguliavimo nekonkretumą taikant ne šimtaprocentinį Pardavimą ar Išpirkimą.
- Sprendimas dėl Išpirkimo yra turtinio pobūdžio, juo siekiama priverstinai parduoti akcijas, t. y. perleisti turtą, suteikiantį tam tikras turtines ir neturtines teises, ir kurį galima įkainoti²⁵. Šių santykių esmė yra pirkimas - pardavimas, esant tam tikriems papildomiems elementams²⁶. Pareigos sumokėti nustatytą kainą nevykdymas reiškia, jog atsakovas yra skolingas atitinkamą sumą ieškovui. O tam, kad atsakovas objektyviai turėtų galimybę įvykdyti sprendimą dėl Išpirkimo, jis privalo būti finansiškai pajėgus tą padaryti²⁷. Vadinasi, šis subinstitutas gali būti piktnaudžiavimo galimybe priešingai JA dalyvio interesams veikiančiam kitam JA dalyviui, kuris gali iš anksto numatyti šią realaus mokumo reikalavimo aplinkybę, jos vertinimą praktikoje, ir bandyti

²⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje *H. S. v. L. B.*, Nr. 2-439/2011.

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje *O. A., G. D. A., E. G., A. L., A. L., V. L., V. T., A. Š., J. T., R. V., A. Š. v. J. K.*, Nr. 3K-3-94/2011.

²⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje *Ž. N., K. T., J. T., A. T., Z. T., D. T., A. T. v. UAB „Grigiškių statyba“*, Nr. 2-518/2011.

išvengti pareigos nupirkti akcijas. Kita vertus, atsakovai gali susivienyti, tuo pačiu suvienydami ir savo finansus, leidžiančius įgyvendinti Išpirkimą, taip paliudydami, be kita ko, ir ekonominę jo svarbą.

- Jungtinių Amerikos Valstijų teismų praktikoje pasisakyta, jog Išpirkimo tikslas yra suteikti galimybę tinkamai savo teisių negalinčiam įgyvendinti JA dalyviui parduoti akcijas palankesnėmis nei rinkos ekonomikos sąlygomis²⁸. Tai logiškas paaiškinimas turint galvoje tai, jog akcijų vertė vien jau dėl akcininkų tarpusavio ginčų, abejotinų veiksmų vienas kito ar paties JA atžvilgiu krenta neprognozuojamu greičiu.

Abu Instituto tipai numato, jog šiais būdais negalima įsigyti ar parduoti akcinių bendrovių akcijų. Išpirkimas ta prasme, jog kalbama apie negalėjimą tikėtis, jog priešiško JA dalyvio veiksmai pasibaigs (o ne pasikeis), yra griežtesnis lyginant su Pardavimu. Tačiau vertinant bendrai jis labiau gina ne paties JA, bet pavienio tinkamai savo teisių įgyvendinti negalinčio JA dalyvio turtinius interesus, kadangi nenumato galimybės pašalinti priešingai JA interesams veikiančius JA dalyvius – priešingai, jiems suteikiama galimybė įgyti dar daugiau akcijų. JA dalyvis gali rinktis, kokį būdą jam pasirinkti, ir dažnai tai lemia jo finansinės galimybės nupirkti akcijas; jei šių galimybių mažiau – jis gali rinktis Išpirkimą.

1.2. Atribojimas nuo priverstinio banko akcijų pardavimo

Priverstinis banko akcijų pardavimas numatytas Lietuvos Respublikos bankų įstatymo²⁹ (toliau – BĮ) 27 straipsnyje. Priverstinio banko akcijų pardavimo panašumai su Institutu:

- Abu institutai padeda pašalinti akcininkus, kurių veikla (veiksmai) prieštarauja JA veiklos tikslams, yra nesąžiningi.
- Banko akcijų pardavimas atliekamas tokia pačia tvarka, kaip ir Pardavimas. Abi šios priemonės suteikia būtent teisminės gynybos galimybę.

Institutų skirtumai:

- Pažymėtina, jog priverstinis banko akcijų pardavimas saugo ne tik privatųjį, bet ir viešąjį interesą, - banko veiklos įtaka visuomenei yra didelė. Taip pat labai svarbu,

²⁸ FIELD, H. D. Jr. *Resolving Shareholder Disputes and Breaking Deadlocks in the Close Corporation*. Minnesota Law Review. Vol 58:985. 1973-1974 [interaktyvus, žiūrėta 2019-10-26]. Prieiga per internetą: <<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/mnlr58&div=35&id=&page=>>.

²⁹ Lietuvos Respublikos bankų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2004, nr. 54-1832.

kad bankas gali būti ir dažnai būna akcinė bendrovė, - jai Pardavimas negalėtų būti taikomas. Pastebėtas svarbus CK ir Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo³⁰ (toliau – ABĮ) neatitikimas: BĮ nenumatyta specialios banko akcijų priverstinio pardavimo tvarkos, kai jo teisinė forma yra akcinė bendrovė, - nurodoma vadovautis atitinkamomis CK normomis. Tačiau pastarosios nenumato Pardavimo taikymo akcinėms bendrovėms. Tai, jog nuo CK įsigaliojimo, BĮ priėmimo iki dabar šis neatitikimas dar nebuvo išspręstas, rodo tai, jog priverstinis banko (AB) akcijų pardavimas nekėlė praktinių iššūkių. Tačiau neabejotinai toks neatitikimas turėtų būti išspręstas nelaukiant, kol atitinkamo reguliavimo bei teismų praktikos prireiks sprendžiant realius bankininkų ginčus. Galimi problemos sprendimo variantai būtų keli: arba praplėsti Instituto subjektų sąrašą, arba nustatyti atskirą tvarką priverstiniam banko akcijų pardavimui. Autorės nuomone, įvertinus reikšmingą šių dviejų institutų skirtingumą, vertėtų nustatyti atskiras procedūras būtent banko akcijoms priverstinai parduoti.

- Nors abu institutai sudaro galimybes pašalinti priešingai JA veiklos tikslams veikiančius dalyvius, banko akcijų pardavime numatyti specialieji kreipimosi pagrindai: nesilaikymas BĮ nustatytų reikalavimų ar neigiamos įtakos patikimam banko valdymui darymas; BĮ nustatytais atvejais banko visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų dėl banko minimalaus kapitalo dydžio atkūrimo nepriėmimas ar banko kapitalo faktinis neatkūrimas per nustatytą laiką. Tokiais atvejais priežiūros institucija turi teisę kreiptis į teismą reikalaudama, kad būtų parduodamos visos banko akcijos (t. y. netgi „nekaltųjų“ akcininkų). Taigi banko akcininkai turi žymiai didesnę atsakomybę rūpintis tinkamu JA veiklos užtikrinimu, sprendimų priėmimu, lyginant su JA Pardavimo kontekste. Toks išskyrimas vertintinas kaip priimtinas, kadangi priešingu atveju, padidinus į ginčą nesiveliančių akcininkų atsakomybę, būtų sukuriama prielaidos piktnaudžiauti procesu, nepagrįstai apkraunami nesibylinėjantys dalyviai.
- Skiriasi asmenys, galintys kreiptis į teismą: banko akcijų pardavimo atveju gali kreiptis ne jo akcininkai, bet priežiūros institucija (BĮ 64 str. 1 d.). Šis momentas

³⁰ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000-07-31, Nr. 64-1914.

dar labiau parodo Institutui nebūdingą priverstinio banko akcijų pardavimo visuomeninę reikšmę.

- Skiriasi asmenys, kuriems atiteks parduodamos akcijos. Banko atveju priežiūros institucija nurodo, kokiam asmeniui atiteks akcijos, prioritetą teikiant kitiems banko akcininkams. Pardavimo atveju akcijos atitenka ieškovui – JA dalyviui (arba Išpirkimo atveju - atsakovui).
- Teismo paskirtų ekspertų darbą bei kitas jų išlaidas apmoka bankas, tuo tarpu dėl Pardavimo bendru atveju teismas pats sprendžia, kas apmokės išlaidas: ieškovas, atsakovas ar pats JA. Praktikoje išlaidas kol kas dažniau priskirta ieškovams.

Taigi priverstinis banko akcijų pardavimas nors ir turi panašų pavadinimą į darbe nagrinėjamą Pardavimą, jis visgi labiau skiriasi nuo jo, nors procesiniai šių institutų aspektai ir panašūs. Vienas diskutuotinas momentas galėtų būti, ar verta iš banko akcijų pardavimo perimti vieną iš kreipimosi pagrindų – visuotinio akcininkų sprendimų nepriėmimą dėl minimalaus kapitalo dydžio – ir pritaikyti jį *mutatis mutandis* kitiems esminiams JA klausimams Pardavimo ar Išpirkimo atveju, kaip pagrindą kreiptis į teismą. Autorės nuomone, esamas Instituto reguliavimas šiuo aspektu yra pakankamas, kadangi ieškovas gali įrodinėti tam tikrą konkretų asmenį veikiant priešingai JA veiklos tikslams, trukdant visuotiniam akcininkų susirinkimui priiminėti JA svarbius sprendimus. Teismų praktikos analizė parodė, kad bylų dėl priverstinio banko akcijų pardavimo kol kas nepasitaikė, tai rodo mažą šio instituto taikymo poreikį ir liudija tai, kad Pardavimas labiausiai tinka spręsti lygiaverčių akcininkų ginčams nestambiuose JA.

2. PRIVERSTINIO AKCIJŲ PARDAVIMO TEISMŲ PRAKTIKOJE MATERIALIEJI ASPEKTAI

2.1. Reikalavimai subjektams

2.1.1. Specialiojo civilinio materialinio teismo reikalavimas ieškovams

Specialusis civilinis materialinis teismumas nustato ieškinį dėl Pardavimo galinčius pareikšti subjektus, taip pat bendraieškius. Pagrindinės sąlygos kreiptis į teismą dėl Pardavimo yra:

1. turima tam tikra akcijų (teisių, įnašų ar pajų) dauguma. Ji gali priklausyti vienam ar keliems tik tam tikrų specifinių teisinių formų JA dalyviams (CK 2.116 str. 1 d.):
 - 1) UAB akcininkams (kurių akcijų nominali vertė ne mažesnė nei 1/3 JA Kapitalo).
 - 2) Ūkinės bendrijos dalyviams (kurių įnašai ne mažesni nei 1/3 visų įnašų į bendriją).
 - 3) Žemės ūkio bendrovės ar kooperatinės bendrovės nariams (kurių pajus ne mažesnis nei 1/3 visų pajų).
2. Pagrįstas manymas, kad JA dalyvio veiksmai, prieštaraujantys JA veiklos tikslams, nepasikeis. Įdomus momentas – formuluotė įsakmiai nenurodo, kad būtent priešingai JA tikslams veikiantis dalyvis pats pakeistų savo veiksmus, - jie gali pasikeisti ir nuo jo nepriklausančių priežasčių. Pavyzdžiui, jis gali prarasti tam tikrą teisę priiminėti JA nenaudingus sprendimus atšaukus jį iš JA vadovo pareigų nepriklausomai nuo jo kaltės³¹; įvykus *force majeure* aplinkybėms. Taip pat teigiama, kad veiksmai turi pasikeisti, o ne pasibaigti, kaip kad Išpirkimo atveju, todėl šiam instituto tipui suteikiama daugiau galimybių „pasitaisyti“ net ir nesąžiningiems JA dalyviams. Be to, nepasakyta, kas konkrečiai turi turėti šį pagrįstą manymą; be abejo, jį privalo turėti ieškovas, tačiau galutinį sprendimą visgi priima teismas.

Pažymėtina, jog nustatyta minimali Kapitalo riba (1/3) ieškovui smarkiai apriboja galimybes kreiptis į teismą dėl Pardavimo, ypač įvertinus tai, jog Vakarų valstybėse tokio apribojimo nenumatyta. O Lietuvoje smulkiausiai akcininkai priversti vienyti ar būti bendraieškiais. Doktrinoje laikomasi nuomonės, jog turi būti ginami netgi pačių smulkiausių

³¹ SAMUOLIS, J. Juridinių asmenų vadovų atleidimo iš pareigų ypatumai. *Glimsted teisės žinios*, nr. 13, p. 16.

akcininkų interesai³². Galima svarstyti, jog būtų naudinga atsisakyti Instituto minimalios Kapitalo ribos kriterijaus, taip praplečiant jo taikymo galimybes, tik tuomet reikėtų turėti griežtesnius JA dalyvių veiksmų vertinimo kriterijus, ryškiau formuoti precedentes dėl vertinimo, kadangi priešingu atveju kyla tikimybė piktnaudžiauti procesu, suteikus galimybę kreiptis kiekvienam akcininkui. Be to, panaikinus minimą 1/3 Kapitalo ribą, reikia išlaikyti smulkiųjų ir stambiųjų akcininkų tarpusavio interesų pusiausvyrą.

2.1.2. Pirmumo teisė įsigyti priverstinai parduodamas akcijas bendru atveju

Standartiškai Pardavimas gali būti vykdomas esant iš anksto nustatytai pirmenybės teisei (pirmumo teisei) arba šios teisės nesant. CK 2.121 straipsnyje nustatyta, kad pirmumo teisę gali turėti JA dalyviai ar kiti asmenys, kurie nebūtinai yra ieškovai Pardavimo byloje. Jie yra nurodyti JA steigimo dokumentuose arba dalyvių sutartyse³³. Tai reiškia, kad dalyviai gali būti iš anksto susitarę, kam pirmiausia bus priverstine tvarka parduodamos akcijos. Esant tokių asmenų, JA, gavęs teismo nutartį dėl kainos nustatymo, privalo pats informuoti pirmenybės teisę turinčius asmenis apie priverstinai parduodamas akcijas bei pasiūlyti jiems įsigyti šias akcijas už teismo nustatytą kainą (CK 2.121 str. 1 d.). Kai teismo sprendimas dėl Pardavimo įsiteisėja, atsakovas įgyja pareigą nedelsdamas informuoti JA apie pirmenybės teisę turinčius asmenis. Tai ypač aktualu tais atvejais, kai prioritetiniai akcijų įsigijimo asmenys nustatyti sutarčių pagrindu. Nesilaikant šio reikalavimo, t. y. nesuteikiant galimybės pirmenybės teisę turintiems asmenims pasinaudoti savo teise įsigyti akcijas, toks akcijų perleidimas gali būti pripažintas negaliojančiu, iš kurio seka, kad gali būti pritaikyta restitucija. Šioje vietoje pastebimas terminų neapibrėžtumas: nėra aišku, per kiek laiko arba iki kada JA privalo įvykdyti savo pareigą informuoti pirmumo teisę turinčius asmenis.

Pirmumo teisę turintieji JA dalyviai ir asmenys yra tie, kurie nėra iš anksto raštu atsisakę šios teisės ir (arba) JA savo įstatuose nėra numatęs kitokios akcijų perleidimo tvarkos. Jie galėtų atsisakyti savo pirmumo teisės bendraisiais ABĮ nustatytais pagrindais, t. y. JA savo įstatuose gali numatyti kitokią nei ABĮ 47 straipsnio 1 - 8 dalyse nustatyta tvarką (ABĮ 47 str. 9 d.). Tiesa, yra autorių, kurie akcininkų rašytinį individualų savo pirmumo teisės įsigyti

³² MIKALONIENĖ, L. *Uždarosios akcinės bendrovės akcininko teisės ir jų gynimo būdai*. Monografija. VĮ Registrų centras: Vilnius, 2015.

³³ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 244.

parduodamas akcijas atsisakymą vertina kaip teisnumo apribojimą, kadangi, anot jų, teisė įgyti parduodamas akcijas yra daugiau abstrakti objektinė teisė, apsauganti nuo pašalinių asmenų atėjimo į JA struktūrą ir užtikrinanti akcininkų *delectus personae* teisę, kuri vista subjektine teise tik pasiekus tam tikrą lygį³⁴. Autorės nuomone, galimybė atsisakyti savo pirmumo teisės priverstinai įgyti akcijas vis dėlto turėtų būti paliekama, kadangi vien ši teisė neužtikrina JA struktūros užtikrinimo, be to, abejotinas ir poreikis apskritai užtikrinti tokią struktūrą, kadangi JA turi gebėti prisiderinti prie rinkos bei visuomeninių pokyčių ir pagal tai formuoti, *inter alia*, savo veiklą, valdymą bei struktūrą.

Teisė dėl Pardavimo įgyja ieškovai, jei:

1. nėra pirmenybės teisę priverstinai parduodamas akcijas įsigyti turinčių (ir jos neatsisakiusių) asmenų.
2. Yra pirmenybės teisę turinčių asmenų, tačiau jie per nustatytą terminą, kai gauna pasiūlymą iš JA įgyvendinti savo pirmenybės teisę, ja nepasinaudoja (t. y. nepateikia jokie atsakymo arba pateikia neigiamą atsakymą).

Šios galimybės ieškovams, *inter alia*, papildomos ir bendrąja ABĮ nuostata, jog pirmumo teisę įsigyti visas parduodamas UAB akcijas turi akcininko pranešimo apie ketinimą parduoti akcijas gavimo UAB dieną buvę jos akcininkai (ABĮ 47 str. 2 d.). Teismai prioritetą skiria Pardavimo reikalavimo teisei prieš įstatymo numatytą pirmenybę įgyti parduodamas bendrovės akcijas³⁵. Tai galima paaiškinti specialiosios normos prieš bendrąjį prioriteto principu. Akcininkų pirmumo teisė įsigyti tiek savanoriškai, tiek priverstinai parduodamas UAB akcijas yra vienas iš svarbiausių akcijų perleidimo ribojimų³⁶. LAT yra išaiškinęs, kad akcininkų pirmenybės teisė įsigyti perleidžiamas akcijas galioja ne tik prieš trečiuosius asmenis, bet ir JA viduje; tai reiškia, kad bet kuriuo atveju apie planuojamas parduoti akcijas turi būti pranešama visiems akcininkams³⁷.

³⁴ BITĖ, V. Akcininkų išankstinio atsisakymo pirmumo teisės įsigyti parduodamas akcijas teisinis vertinimas. *Jurisprudencija*. 2008, nr. 5 (107), p. 61-70.

³⁵ RIMAS, J. Privataus kapitalo sandoriai - bendrovių teisės aspektai: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2010 [interaktyvus, žiūrėta 2019-10-22], p. 267-269, 282-288. Prieiga per internetą: <<https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1931020/datastreams/MAIN/content>>.

³⁶ BITĖ, V. Akcininkų išankstinio atsisakymo pirmumo teisės įsigyti parduodamas akcijas teisinis vertinimas. *Jurisprudencija*. 2008, nr. 5 (107), p. 62-63.

³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje J. N. v. S. G. ir R. F., Nr. 3K-3-587/2009.

Institute šis reikalavimas realizuojamas specifiskai: akcijas Pardavimo atveju akcininkams siūloma įsigyti tampant bendraieškiais. JA dalyvių sutartyse ar steigimo dokumentuose nesant nustatytai pirmenybės teisei arba jei tokia teisė nors ir nustatyta, bet jos atsisakyta, natūralu, jog akcijos pirmiausia atiteks ieškovams, o ne kitiems JA dalyviams. Be to, pažymėtina, jog pasiūlymas įsigyti akcijas bendru ABĮ nustatytu atveju, pagal kurį pirmenybės teisę į akcijas įgyja akcininkai, neužkerta kelio jiems teikti ieškinį dėl Pardavimo³⁸. Gali kilti klausimas, ar pirmenybės teisė būtų taikoma akcininkams, neturintiems 1/3 Kapitalo dalies. Autorės nuomone, ši specifinė Institute galima pirmenybės teisė turėtų būti ir minimalios Kapitalo dalies neturintiems akcininkams. *Visų pirma* todėl, kad CK 2.121 straipsnyje nenumatyta, *antra*, numatyta, kad pirmenybės teisę turintieji akcininkai gali pasinaudoti pirmenybės teise tik daliai akcijų, o likusias atiduoti ieškovui (CK 2.121 str. 3 d.). Taigi manytina, kad ši specifinė pirmenybės teisė iš principo suteikia dalinio Pardavimo galimybę, todėl turėtų būti taikoma ir patiems smulkiausiems akcininkams.

Apibendrinant galima teigti, jog dalyviai gali arba iš anksto nusistatyti pirmenybės teisę įgyti priverstinai parduodamas akcijas, priverstinai kitu nei Pardavimas būdu parduodamas akcijas įgyti pirmumo tvarka, arba pasinaudoti Institutu, jei tokie suinteresuotieji dalyviai tenkins Instituto sąlygas. Žvelgiant iš akcininko perspektyvos, jam naudingiausia turėti kuo daugiau būdų įsigyti priverstinai parduodamas akcijas, tuo tarpu tokios pirmenybės teisės neturinčiam ieškovui pirmenybės teisė būtų neparanki. Todėl, autorės nuomone, šią pirmenybės teisę geriausia nusistatyti iš anksto.

2.1.3. Pirmumo teisė įsigyti priverstinai parduodamas akcijas iš asmens, teismo jau pripažintu skolininku

Verta paanalizuoti kitą atvejį, kada kitų nei atsakovas JA dalyvių interesai ginami teismo sprendimu, o atsakovas Pardavimo byloje, kurioje atsispindi ankstesni JA dalyvio teisiniai santykiai bei prievolių neįvykdymas, kartu jau yra ir skolininkas JA ar kitų JA dalyvių atžvilgiu ir teismo yra nuspręsta realizuoti jo turimas JA akcijas varžytynių būdu (remiantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso³⁹, toliau – CPK, 729 str. 2 d.).

³⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje A. J. v. G. K., Nr. 2-956/2008.

³⁹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002-04-06, nr. 36-1340.

Galimas atvejis, kai skolininkas pasinaudoja teise iki teismo sprendimo vykdymo varžytinių būdu pasiūlyti areštuoto turto pirkėją (CPK 704 str.). Praktikoje yra buvęs paprastesnis tokio hipotetinio modelio atvejis, kai JA dalyvis buvo tik skolininkas ir jo akcijos turėjo būti parduodamos iš varžytinių. CPK 704 straipsnio 1 dalyje numatyta skolininko teisė iki varžytinių paskelbimo specialiaame interneto tinklalapyje pačiam arba pavedant kitiems asmenims surasti areštuoto turto pirkėją. LAT nuomone, vertinant tokį teisinį reguliavimą, teismo sprendimo įvykdymo požiūriu nėra reikšminga, kas - kiti UAB akcininkai ar skolininko surastas pirkėjas, - sumokės įsiskolinimo sumą ir vykdymo išlaidas, tačiau UAB akcininkų teisių apsaugos, veiklos garantijų požiūriu reikšminga tai, ar iki viešųjų varžytinių perleidžiamos UAB akcijos pereis tretiesiems asmenims, ar UAB akcininkams. Teismo sprendimų vykdymo tikslai ir UAB bei jų akcininkų teisių apsauga taikant proporcingumo principą turi koreliuoti, šių teisės saugomų vertybių supriešinimas nepateisinamas, todėl akcininkai netenka pirmumo teisės įgyti CPK nustatyta tvarka parduodamas UAB akcijas tik viešųjų varžytinių metu; tačiau kai skolininkas naudojasi jam CPK 704 straipsnio 1 dalyje nustatyta teise, UAB akcininkų pirmumo teisė išlieka, t. y. skolininkui (ne antstoliui) kyla pareiga CPK 704 straipsnyje numatytu būdu parduodamas UAB akcijas pirmiausia siūlyti UAB akcininkams remiantis ABĮ 47 straipsnio 1 dalimi⁴⁰. Taigi norint JA akcijų kontrolę išlaikyti esamų akcininkų rankose, o ne kitiems asmenims, Pardavime numatytai specialiajai dalyvių apsaugos priemonei – siūlymui tapti bendraieškiais ir taip įsigyti priverstinai parduodamas akcijas – turėtų būti teikiama pirmenybė prieš skolininko teisę pačiam pasirinkti pirkėją.

ABĮ reguliavimo pirmenybė taip pat galima prieš Instituto taikymą. Dalyvis, žinodamas, kad JA veiklos tikslams prieštaraujančius veiksmus atliekantis JA dalyvis jau yra ir skolininkas jo ar paties JA atžvilgiu, gali ne kreiptis dėl Pardavimo, o pirmiausia tiesiog reikalauti įgyvendinti savo pirmumo teisę įgyti akcijas skolininko akcijas vadovaudamasis ABĮ 47 straipsnio 2 dalimi (turint galvoje dar ir tai, kad Pardavimo atveju negalimas ABĮ 47 str. taikymas, o Pardavimo procesas, kaip matyti iš teismų praktikos analizės, yra gana imlus laikui bei kitiems kaštams). Taigi, autorės nuomone, esant priešingai JA veiklos tikslams veikiančio skolininko situacijai, sąžiningam (t. y. JA veiklai priešingai neveikiančiam) dalyviui norint

⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Šilda“, UAB „Investera“, Nr. 3K-3-464/2007.

pasirinkti keletą savo teisių gynbos būdų pravartu atitikti protingumo bei rūpestingumo principus bei domėtis, ar priešingai JA veiklos tikslams veikiantis dalyvis gali būti skolininkas.

2.1.4. Kiti apribojimai ieškovams

Pagrindiniai apribojimai, neskaitant civilinio materialinio teisnumo kriterijaus, pasinaudoti savo teise kreiptis į teismą dėl Pardavimo nurodyti CK. Išskirtini šie svarbiausi apribojimai:

1. JA dalyvis neturi teisės kreiptis dėl Pardavimo net ir esant CK 2.115 straipsnyje nurodytoms aplinkybėms, jei JA steigimo dokumentuose ar JA dalyvių sudarytose sutartyse / susitarimuose yra nustatytos kitokios Pardavimo taisyklės (CK 2.116 str. 2 d.), kaip elgtis, kai JA dalyvio veiksmai prieštarauja JA veiklos tikslams, ir jos atitinka joms keliamus tikslus (iš esmės nėra svarbu, kaip turi būti sprendžiama tokia situacija). Tokių susitarimų pavyzdys gali būti, pavyzdžiui, opcionas⁴¹. Vis dėlto tokių taisyklių nustatymas bent jau steigimo dokumentuose ar sutartyse nėra populiarus. Pažymėtina, kad:
 - 1) jei yra nustatytos tokios taisyklės, jas sudarę JA dalyviai jomis, o ne CK normomis, ir turi naudotis.
 - 2) tokios taisyklės nebūtinai turi numatyti Pardavimą kaip sprendimo būdą – jos gali numatyti ir kitokius padarinius, pavyzdžiui, JA likvidavimą ar reorganizavimą⁴². Tačiau neabejotinai būtina nustatyti, ar tokių taisyklių taikymas nėra kaip nors suvaržytas ir ar tos taisyklės gali būti taikomos ieškinio pareiškimo metu.
 - 3) Jei yra sudaryta sutarčių su priešingai JA interesais veikiančiu dalyviu, kurias gali būti sudarę nebūtinai visi JA dalyviai, tokiu atveju kreiptis dėl Pardavimo pagal CK normas turi teisę tik sutarčių su JA tikslams prieštaraujančiu asmeniu nesudarę JA dalyviai⁴³.

⁴¹ RIMAS, J. *Privataus kapitalo sandoriai - bendrovių teisės aspektai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2010 [interaktyvus, žiūrėta 2019-10-22], p. 268. Prieiga per internetą:

<<https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1931020/datastreams/MAIN/content>>.

⁴² BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 239.

⁴³ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 239.

- 4) CK 2.115 – 2.116 straipsniai aiškinantini sistemiškai. Todėl nebūtinai ginčai dėl Pardavimo tvarkos turi būti imperatyviai nagrinėjami bendrosios kompetencijos teisme⁴⁴. Taigi šalių susitarimas dėl teisės pareikšti ieškinį nagrinėjamu klausimu turi prioriteto galią.
2. JA dalyvis neturi teisės kreiptis dėl Pardavimo, jei jį kontroliuoja JA, kurio akcijos turėtų būti priverstinai parduotos (CK 2.116 str. 3 d.). Kontroliavimas gali būti tiek tiesioginis, tiek netiesioginis – per kitus asmenis⁴⁵. Manytina, jog reguliavimas šioje vietoje galėtų būti praplėstas suteikiant galimybę pačiam JA pareikšti ieškinį ir įsigyti akcijų, - panašu, jog tai paskatintų įmonės labiau naudotis šia interesų priemone.
3. JA dalyvis neturi teisės kreiptis dėl Pardavimo, jei jis pats yra JA, kurio akcijos turėtų būti priverstinai perduodamos (CK 2.116 str. 4 d.). Taip pat jis negali būti bendraieškiu tokioje byloje. Šiuo metu JA į procesą gali įstoti savo iniciatyva⁴⁶ arba būti įtraukiamas motyvuotu šalių prašymu ar teismo iniciatyva dalyvauti byloje trečiuoju asmeniu, nepareiškiančiu savarankiškų reikalavimų (CPK 47 str.), o tai reiškia, kad JA yra veikiamas ieškovo reikalavimo ribų.
4. LAT pasisakė, jog ieškovas negalėtų kreiptis į teismą dėl Pardavimo, jei dėl jo paties būtų nustatytas prejudicinis faktas, jog jis, kaip kitos UAB akcininkas, veikė priešingai tos bendrovės veiklos tikslams ir kai negalima pagrįstai manyti, kad tie veiksmai ateityje pasikeis, ir dėl to yra pradėta bei neužbaigta ieškovo turimų bendrovės akcijų priverstinio perdavimo procedūra⁴⁷.

2.2. Juridinio asmens veiklos tikslams prieštaraujančio dalyvio veiksmai

Pagrindas kreiptis į teismą dėl Pardavimo yra sudėtinis: būtina įrodyti, kad (i) konkretaus JA dalyvio veiksmai prieštarauja JA veiklos tikslams ir (ii) galima pagrįstai manyti, jog šie veiksmai ateityje nepasikeis. Taigi esminis kriterijus taikant Pardavimą susijęs su dalyvio

⁴⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2013 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kriptonika“ v. UAB „Penki kontinentai“, UAB „Putokšnis“, Nr. 2-547-210/2013.

⁴⁵ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 239.

⁴⁶ NEKROŠIUS, V. V. *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras*. I dalis. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2004, p. 172.

⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kriptonika“ v. UAB „Penki kontinentai“, Nr. 3K-3-258/2008.

veiksmams. Institutu siekiama pakeisti JA dalyvius, kurių veiksmams prieštarauja JA veiklos tikslams, ir pašalinti atsiradusią padėtį, kai dėl vieno iš akcininkų veikimo susidaro situacija, kuri neišsprendžiama niekaip kitaip, kaip tik Pardavimo būdu.

Vertinant, ar yra pagrindo, jog atsakovo priešiški veiksmai pasikeis, svarbus tokių veiksmų pobūdis bei atsakovo tikslai. Trunkamojo ar tęstinio pobūdžio neteisėti veiksmai, liudijantys JA tikslų nepaisymą, yra pakankamas pagrindas manyti, kad jie ateityje nepasikeis. Nuoseklus ir sistemiškas veikimas, nukreiptas į greitą maksimalios naudos gavimą iš JA, taip pat rodo JA tikslams, orientuotiems į ilgalaikę nuoseklią veiklą, prieštaraujančius tikslus, todėl nėra pagrindo tikėti, kad ateityje ieškovo tikslai ir jų įgyvendinimo būdai pasikeis⁴⁸. Tokia situacija, *inter alia*, būdinga akcininkų balsams JA pasiskirsčius po lygiai; taip pat tais atvejais, kai pusę akcijų turi akcininkai, o kitą pusę – JA vadovas, kuris netinkamai atlieka savo, kaip JA vadovo, pareigas, nesidalina informacija su akcininkais ir riboja jų sprendimus, nustato sau nepagrįstai didelį atlygį, pažeidžia apskaitos reikalavimus ir kitaip neatlieka savo pareigų JA bei akcininkams. Pažymėtina, kad situacija iš esmės savaime nesikeičia, jei dalyvis, kurio teisės yra pažeidžiamos priešingais JA tikslams kito dalyvio veiksmams (neveikimu), kreipiasi į teismą teisminės gynybos, o po to neteisėtai veikęs dalyvis imasi priemonių JA tikslams įgyvendinti; vertintina tai, ar tai yra efektyvios ir veiksmingos priemonės, kuriomis sąžiningai siekiama nutraukti neteisėtus veiksmus bei įgyvendinti JA tikslus, ar tai priemonės, kuriomis bandoma tik formaliai paneigti pagrįstas prielaidas apie priešingų JA veiklos tikslams veiksmų pasikeitimo negalimumą⁴⁹. Tačiau nei reguliavimas, nei teismų praktika nenumato išsamaus šių prieštaraujančių veiksmų sąrašo – kiekvienu konkrečiu atveju sprendžiama individualiai. Atlikus praktikos analizę, iš kurios matyti, kad Pardavimo ginčai pasižymi individualumu, manytina, kad tai teisinga pozicija, be kita ko, suteikianti didelį vaidmenį bendrųjų teisės principų įgyvendinimui.

Trunkamojo arba tęstinio pobūdžio JA nepalankūs veiksmai liudija JA tikslų nepaisymą, todėl yra pagrindas manyti, kad jie ateityje nepasikeis. Pavyzdžiui, nuoseklus ir sistemiškas atsakovo veikimas, nukreiptas į greitą maksimalios naudos gavimą iš JA, atskleidžia jo tikslus, prieštaraujančius JA tikslams, orientuotiems į ilgalaikę nuoseklią veiklą,

⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje *N. K. v. SIA „J. L. Invest“*, Nr. 3K-3-681/2013.

⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje *Ž. N., K. T., J. T., A. T., Z. T., D. T., A. T. v. UAB „Grigiškių statyba“*, Nr. 3K-3-323/2008.

todėl nėra pagrindo tikėti, kad ateityje ieškovo tikslai ir jų įgyvendinimo būdai pasikeis⁵⁰. Pažymėtina, kad teismo sprendimo išvados grindžiamos ne vien aplinkybėmis, su kuriomis susijusios abi ginčo šalys, bet ir tomis JA nenaudingomis aplinkybėmis, kurios rodo nesąžiningą vieno akcininko elgesį, jo nelojalumą JA ir yra susijusios tik su atsakovo veiksmais, atliktais jo nuožiūra ir pasirinkimu⁵¹. Taigi pagrįstas manymas, kad tokie veiksmai nepasikeis, apibūdinamas būtent atsakovo veiksmų pobūdžiu bei jo vertinimu atsakovo atsakomybės, veiksmų reikšmės laike, o ypač – ilgalaikių pasekmių pačiam JA aspektais. Paminėtina, jog gali būti ir ne tęstinio, o vienkartinio pobūdžio veiksmų, kurie pasitaiko tik retkarčiais, tačiau gali nulemti negrįžtamai neigiamas pasekmes JA dalyviui. Pavyzdžiui, kad ir neigiamos nuomonės apie JA paskleidimas viešojoje ar tam tikroje bendruomenėje.

Bet kuriuo atveju šie veiksmai turi būti itin reikšmingi tiek, kad jų kitu nei Pardavimo būdu negalima būtų pakeisti. Tarp bylos šalių, susietų giminystės ryšiais, teismo konstatuoti susiklostę sudėtingi santykiai nėra Instituto taikymo pagrindas⁵². Be to, pažymėtina, kad veiksmai turi būti realūs ir faktiškai vykstantys ar jau įvykę, o ne hipotetiniai (numanomi), kaip kad dažnai bando įrodinėti ieškovai, siekdami ne tik atitinkamo akcijų sandorio, bet ir tam tikrų laikinųjų apsaugos priemonių (toliau – Priemonių) taikymo. Kita vertus, nei reguliavime, nei teismų praktikoje nėra nustatyta reikalavimo, kad JA veiklos tikslams prieštaraujantys veiksmai būtų esminiai ar kad jie būtų aiškiai prieštaraujantys JA veiklos tikslams⁵³. Pakanka, kad jie būtų reikšmingi, o svarbiausia – būtini spręsti būtent Pardavimo (Išpirkimo) būdu, kaip *ultima ratio* priemone.

Vertinant, ar JA dalyvio veiksmai prieštarauja JA veiklos tikslams, svarbiausia išsiaiškinti, ar jis turi kokių nors pareigų tiek savo, kaip akcininko, tiek JA atžvilgiu⁵⁴. Tai svarbu ypač apie dalyvius, kurie nėra valdymo organai ar valdymo organų nariai – jų pareigos gali būti nustatytos steigimo dokumentuose, akcininkų sutartyse, todėl vertinant veiksmus būtina tai nuodugniai įvertinti. Taikant Pardavimą svarbiausia nustatyti ir įrodyti, kad JA

⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje *N. K. v. SIA „J. L. Invest“*, Nr. 3K-3-681/2013.

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Kapitalo valdymo grupė“ v. UAB „Penkių kontinentų“ bankinės technologijos*, Nr. 3K-3-483/2007.

⁵² Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. birželio 15 d. sprendimas civilinėje byloje *R. P. ir L. P. v. E. S. ir D. S.*, Nr. 2A-415/2009.

⁵³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje *L. G., J. G. ir E. P. v. L. D. ir Z. R.*, Nr. e2A-398-302/2018.

⁵⁴ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 236.

veiklos tikslams prieštaraujantys veiksmai kenkia ne tik ieškovui, bet ir visam JA. Atsižvelgtina į dviejų rūšių interesus:

1. **Privatus asmeninis JA dalyvio interesas.** JA dalyvio tikslus rodo jo veiksmai JA, kurio akcijų turima, atžvilgiu. Priešingi JA veiklos tikslams veiksmai nebūtinai turi būti neteisėti veiksmai — jie tiesiog gali būti pripažintais kaip prieštaraujantys JA veiklos tikslams⁵⁵. Pavyzdžiu, net ir teisėti teisės aktų ar net JA susitarimų prasme veiksmai gali būti pripažįstami prieštaraujančiais JA veiklos tikslams, jei jie iš esmės kenkia tam JA, veikiamam jo nenaudai⁵⁶. Prie tokių veiksmų paminėtina: reputacijos ir JA vardo menkinimas, JA ir jo akcijų vertę mažinantys sprendimai. LAT pabrėžė, kad dalyvio veikimas išimtinai savo ir (arba) su savimi susijusiu asmens, o ne JA, interesais prieštarauja JA veiklos tikslams⁵⁷. Taigi akcininkas gali veikti savo interesais, svarbiausia, ar jie iškeliami virš JA interesų ir taip prieštarauja pastarajam.
2. **JA, t. y. privatus jungtinis visų JA dalyvių interesas.** Jungtinis JA dalyvių interesas per konkretų JA dalyvį reiškiasi tais atvejais, kai šis veikia kaip valdymo organas (narys)⁵⁸. Tokiu atveju dalyvio veiksmų vertinimui taikomi aukštesni reikalavimai, jie vertintini veiksmai, *inter alia*, nurodyti ir kitose normose (CK 2.34 str. 3 d., 2.86-2.87 str.), steigimo dokumentuose, įstatymuose ir teisės aktuose, protingumo ir sąžiningumo principų formuluotėse⁵⁹. CK 2.87 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad JA valdymo organo narys turi veikti sąžiningai ir protingai JA ir kitų JA organų narių atžvilgiu⁶⁰. LAT pozicija: akcininko neteisėti veiksmai, sudarantys pagrindą pagal CK 2.115 straipsnį priverstinai išpirkti jo akcijas, yra akcininko, kaip JA organo nario, pareigų, nustatytų CK 2.87 straipsnyje ir kituose įstatymuose

⁵⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. gegužės 31 d. nutartis civilinėje byloje UAB "Kapitalo valdymo grupė" v. UAB "Penkių kontinentų" bankinės technologijos, Nr. 2A-273/2007.

⁵⁶ ŽVYBAS, A. Priverstinis akcijų pardavimas – kada jį taikyti? *Glimsted teisės žinios*. 2014, nr. 2 (14) [interaktyvus, žiūrėta 2019-10-27]. Prieiga per internetą: <http://teiseszinios.glimstedt.lt/14/files/assets/common/downloads/publication.pdf>.

⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje N. K. v. SIA „J. L. Invest“, Nr. 3K-3-681/2013.

⁵⁸ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 236.

⁵⁹ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 236.

⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2017 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vakarų cinkas“ v. R. T., Nr. 3K-7-177-701/2017.

ar teisės aktuose, nevykdymas ar netinkamas vykdymas⁶¹. Pažymėtina, kad JA valdymo nariui privalomas lojalumas JA atžvilgiu ir JA dalyvio rūpestis JA veiklos sėkmės ir tęstinumo užtikrinimu; fiduciarinės pareigos (sąžiningas elgesys JA bei smulkiųjų akcininkų atžvilgiu ir kitos).

Abiem atvejais JA dalyvių veiksmai vertinti pagal tai, kiek jie atitinka tai, kas nustatyta JA steigimo dokumentuose ir kiek jie atitinka bendruosius teisės principus, ypač protingumą, sąžiningumą objektyviuoju ir subjektyviuoju požiūriais (t. y. ar asmuo žinojo ir (arba) galėjo žinoti, kad atlieka neteisėtus veiksmus). Šių dviejų principų pažeidimas gali pasireikšti dvejopai: JA dalyvis nepriima / vengia priimti JA veiklai užtikrinti būtinus sprendimus, arba jis naudojasi JA turtu bei teisėmis savo asmeninei ar trečiųjų asmenų naudai; tačiau prieš vertinant būtina nustatyti, ar dėl to JA atžvilgiu atsiradusios probleminės situacijos negalima išspręsti kitu būdu⁶². Vyrauja protingai ir apdairiai JA veiklos tikslais veikiančio JA dalyvio standartas. Išanalizuotos Instituto bylos atspindi šias doktrines gaires, kad abu Instituto potipiai (Pardavimas bei Išpirkimas) didesnę svarbą teikia būtent veiksmų atitikimui bendriesiems teisės principams, o ne laikymuisi tam tikrų taisyklių, - visa tai vertinama kaip teigiamas Instituto praktinis aspektas.

Verta pažymėti, jog nereikėtų painioti ir ieškinio grįsti atsakovo kaip dalyvio ir kaip darbuotojo pareigų bei veiksmų. Darbo drausmės pažeidimai nėra susiję su akcininko teisėmis ir pareigomis – būtina vertinti asmens veiksmus JA interesų prasme, t. y. netgi darbo drausmės pažeidimus atliekantis akcininkas gali rūpintis JA ir reikalauti kito akcininko pašalinti JA priešingus veiksmus⁶³. Kaip matyti iš teismų praktikos, svarbus ir bet kokių – tiek JA naudai, tiek priešingų JA veiklos tikslams – atlikimo laikas, kitos aplinkybės. Reikšminga vertinti būtent akcininko teises ir pareigas, pirmiausia – kiek bei kokias konkretus akcininkas jų turi asmeniškai.

Doktrinoje galioja prezumpcija, kad JA dalyvio interesas (tikslas) – tai JA interesas (tikslas)⁶⁴. Pažymėtina, kad Instituto prasme neužtenka, kad JA dalyviai vykdytų savo pareigas

⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Kapitalo valdymo grupė“ v. UAB „Penkių kontinentų“ bankinės technologijos*, Nr. 3K-3-483/2007.

⁶² BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 237.

⁶³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2019 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje *D. V. v. R. K.*, Nr. e2A-195-381/2019.

⁶⁴ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 235.

JA atžvilgiu, - jie jas turi vykdyti tinkamai⁶⁵. Pagrindiniai saugotini JA veiklos tikslai praktikoje yra privačių interesų tenkinimas bei pelno siekis. Kiti paminėtini aspektai, leidžiantys vertinti, kiek nagrinėjami veiksmai pažeidžia JA veiklos tikslus, yra:

- JA kasdienę veiklą apsunkinantis dalyvio elgesys. Svarbu įvertinti, ar imamasi veiksmų išsklaidyti ar patvirtinti abejones dėl įmonės veiklos. Atsakovo veiksmai blokuojant svarbių ir privalomų sprendimų priėmimą, tačiau nesiimant jokių kitų teisėtų veiksmų išsklaidyti arba patvirtinti savo abejonoms dėl įmonės veiklos, sudaro prielaidas žalos bendrovei atsiradimui; tokia situacija prieštarauja JA veiklos tikslams, sukelia grėsmę veiklos sėkmei ir jos tęstinumui, o atsižvelgiant į bendrovės turimą neįgaliųjų socialinės įmonės statusą – viešajam interesui⁶⁶.
- Akcijų vertę lemiantis elgesys. Dalyvis turi būti suinteresuotas akcijų vertės didinimu ar bent jau išsaugojimu, tai itin glaudžiai su lojalumu susijęs aspektas. Pavyzdžiui, balsavimas akcininkų susirinkime prieš kredito sutarties pratęsimą turėtų reikšmės ne tik JA veiklai, bet ir tuo pačiu įmonės akcijoms, jų vertei; siekiant to išvengti taikytinas Pardavimas⁶⁷. Akcijų vertę veikiantis elgesys yra vienas svarbiausių ir kompleksiškiausių, su kitais veiksmais susijusių aspektų, ir vienas reikšmingiausių kriterijų vertinant ilgalaikes pasekmes JA bei jo dalyviams.
- Konfidencialumo pareigų laikymasis. Būtina atsižvelgti į jų apimtį įvertinus tai, ar tarp JA dalyvio ir JA yra pasirašyta konfidencialumo ar kitų konfidencialumo pareigą įtvirtinančių sutarčių, kokios paslapčių saugojimo sąlygos, ir kitus susijusius aspektus.
- JA dalyvio nekonkuravimo su bendrove įsipareigojimų laikymasis⁶⁸, įskaitant nuosavybės interesų neturėjimą konkuruojančiose bendrovėse. Priešingais JA veiklos tikslams laikomas, be kita ko, JA sutarčių su klientais nutraukinėjimas ir analogiškų sutarčių su tais pačiais klientais sudarinėjimas konkuruojančio JA atžvilgiu, t. y. klientų nukreipimas į konkuruojančią įmonę (tai vertintina ir kaip

⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Kapitalo valdymo grupė“ v. UAB „Penkių kontinentų“ bankinės technologijos*, Nr. 3K-3-483/2007.

⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje *N. K. v. SIA „J. L. Invest“*, Nr. 3K-3-681/2013.

⁶⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2016 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje *B. A., A. S. v. G. J.*, Nr. e2-852-180/2016.

⁶⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje *D. A. v. V. V.*, Nr. 2A-1127/2014.

faktinis ūkinės veiklos perkėlimas⁶⁹). Svarbu, jog nors akcininkas ir gali turėti kitokių nei JA interesų (iš kurių vienas svarbiausių – tenkinti asmeninius turtinius interesus per JA veiklą)⁷⁰, jo būtent veiksmai neturi būti priešingi JA veiklos tikslams. Gali pasitaikyti atvejų, kai būdamas atitinkamo JA dalyvis asmuo netiesiogiai steigia bei valdo konkuruojančias bendroves; tai vertintina kaip reikšminga aplinkybė sprendžiant dėl priešingų JA veiklos tikslams veiksmų; ypač jei atitinkamo JA kiti dalyviai nėra informuoti apie konkuruojančio naujai įsteigto JA veiklą, kadangi vien žinojimas apie naujo JA įsteigimo faktą dar nereiškia, kad žinoma apie jo veiklos pobūdį, tikslus bei ketinimus bei kad tokiai konkuruojančio JA veiklai atitinkamo JA dalyviai pritaria. Savo veiksmais JA veiklos tikslus pažeidžiantys asmenys gali bandyti ištaisyti padėtį, tačiau tokie taisymai jau turėtų būti žymiai vertingesni nei konkuruojantys veiksmai (pavyzdžiui, beprocentinių paskolų teikimas JA, laidavimas už JA įsipareigojimus kreditoriams savaime negali būti pagrindas steigti konkuruojantį JA⁷¹).

- Netinkamą JA veiklą lemiantys veiksmai, kai atsiranda blogėjantys ar neaiškūs JA veiklos rezultatai⁷². Nuostolinga JA veikla yra pagrindas pradėti JA veiklos tyrimą⁷³. O tai reikštų ir JA dalyvių (valdymo organų ar jų narių) veiksmų tyrimą. JA valdymo organų veiksmų vertinimui šioje vietoje keliama aukštesnė kartelė, kadangi JA veiklos tikslai didžiąja dalimi realizuojami per JA valdymo organus⁷⁴, tokie asmenys be savo tiesioginių pareigų turi ir fiduciarines⁷⁵. Tačiau net JA

⁶⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje D. A. v. V. V., Nr. 2A-1127/2014.

⁷⁰ STANKEVIČIŪTĖ, A. *Bendrovės vadovų ir akcininkų atsakomybė: žalos atlyginimo klausimas*. Advokatų profesinės bendrija „JurisConsultus“ [interaktyvus, žiūrėta 2019-10-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=54&str=65071>>.

⁷¹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2019 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje D. V. v. R. K., Nr. e2A-195-381/2019.

⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 13 d. nutartis civilinėje byloje R. G. ir R. A. v. UAB „Pakraštys“, Nr. 3K-3-146-695/2015.

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų. 2017 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje J. M. v. UAB „Žibosa“ ir R. M., Nr. e2-542-302/2017.

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 13 d. nutartis civilinėje byloje R. G. ir R. A. v. UAB „Pakraštys“, Nr. 3K-3-146-695/2015.

⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kapitalo valdymo grupė“ v. UAB „Penkių kontinentų“ bankinės technologijos, Nr. 3K-3-483/2007.

⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje K. J. J. v. J. B. ir V. K., Nr. 3K-7-266/2006.

dalyviui nesant valdymo organo nariu nustatyta aplinkybė, kad šis neigiamai veikė JA mokumo galimybes, rodo priešingą JA elgesį⁷⁶.

Pažymėtina, kad JA veiklą lemiantys veiksmai, kaip Institute nagrinėjamų veiksmų vertinimo objektas, vertintinas kontraversiškai. Byloje dėl UAB „Via Logica“ akcijų teismas pasisakė, kad bylose dėl Pardavimo nustatinėtini faktai neturi prejudicinės ar kitokios teisinės reikšmės bylos dėl JA veiklos tyrimo išnagrinėjimui, o ieškinio dėl Pardavimo, kaip ir ieškinio dėl JA veiklos tyrimo, nagrinėjimas yra galimas atskirai⁷⁷. Todėl dalyvio veiksmų, lemiančių netinkamą JA veiklą, vertinimas tampa probleminis, kontraversiškas, keliantis klausimų dėl to, ar galima ir, jei taip, — koku būdu reikėtų susieti šiuos du atskirus institutus. Autorės nuomone, tais atvejais, kai akcininkų ginčas pasiekia tokį lygį, kuomet sprendžiama, kaip dalyvio, kuris yra JA valdymo organas ar valdymo organo narys (pagal CK 2.124 str.), veiksmai paveikė paties JA veiklą, turi būti atliekamas nuodugnus JA veiklos tyrimas, ir dalyvio veiksmai vertintini būtent pagal JA veiklos tyrimo rezultatus.

- Daugumą balsų turinčio akcininko sprendimai nutraukti JA veiklą. Tai, ar atsakovo sprendimas nutraukti vykdytą veiklą buvo ekonomiškai pagrįstas, yra vertinamoji kategorija, kurios teismas objektyviai negali įvertinti ir nustatyti, tačiau įdomu tai, jog teismų praktikoje laikomasi nuomonės, jog nesiūlymas ar nepritarimas dividendų išmokėjimui savaime taip pat negali būti vertinami kaip prieštaravimas JA veiklos tikslams⁷⁸.
- Akcijų perleidimas kitam asmeniui. Pasitaiko, kad akcininkas, veikiantis priešingai JA veiklos tikslams ir (arba) trukdantis kitiems dalyviams įgyvendinti savo teises, perleidžia savo akcijas kitam akcininkui ar trečiajam asmeniui ir taip siekia išvengti atsakomybės. Bendrieji teisės principai, teismų praktika⁷⁹ suponuoja, jog naujasis

⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kapitalo valdymo grupė“ v. UAB „Penkių kontinentų“ bankinės technologijos, Nr. 3K-3-483/2007.

⁷⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje A. K. v. V. K., Nr. 2-4/2008.

⁷⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje A. B. v. G. K., Nr. 2A-1355/2014.

⁷⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje D. N. v. S. Š. (E. U.), Nr. 2A-682-330/2016.

akcijų savininkas nėra atsakingas už jam akcijas perleidusio asmens neteisėtus veiksmus.

- Piktnaudžiavimas savo teise reikšti ieškinį. CK 1.137 straipsnio 3 dalis teigia, kad savo subjektine teise piktnaudžiaujančių asmenų teises teismas gali atsisakyti ginti. Čia būtų galima priskirti ir dažną ginčų inicijavimą, ieškinių reiškimą prieš JA ar jo dalyvius, kitokį naudojimąsi savo teisėmis, kurios nepagrįstai varžo ar riboja kitų dalyvių teises ar interesus. Vienas iš galimų problemos sprendimo būdų galėtų būti įvesti faktiškai jau patirtos ar tiesiogiai dėl veiksmų gresiančios žalos kriterijų, atmetant galimybę ieškovams hipotetiškai įrodinėti veiksmų priešingumą.
- Asmenų skaičius, kuris pritarė JA dalyvio veiksmams. Negali būti vertinami kaip neatitinkantys JA veiklos tikslų veiksmai, kuriems pritarė visi JA dalyviai ar kurie nurodyti steigimo dokumentuose⁸⁰. Taigi teismų praktikos pozicija įdomi tuo, kad jei veiksmams pritaria visi (ar tie, kurie nurodyti steigimo dokumentuose) dalyviai, jie nevertintini kaip neigiami, nors tradiciškai jie būtų vertinami kaip JA nepalankūs veiksmai.
- Veiksmų atlikimo būtinumas. Tik įrodžius tam tikrų JA interesams prieštaraujančių veiksmų būtinumą (pvz., nemokumo didinimas, administracijos ir kito akcininko teisių fizinis ir teisinis varžymas, įmonės informacinis blokavimas) jie savaime būtų nevertinami kaip prieštaraujantys JA veiklos tikslams⁸¹. Taigi priešingi veiksmai nebūtų pagrindas reikšti ieškinį, jei jie būtų traktuojami kaip buvę būtini atlikti.
- Priešingų JA veiklos tikslams veiksmų nutraukimas. Tam tikrais atvejais JA priešingų veiksmų atlikimas gali būti nutraukiamas ir sustabdomas, o toks atsakovas tampa palankiau charakterizuojamas (netgi tuomet, kai jis veiksmus nutraukia tik po kito akcininko reikalavimų⁸²). Vis dėlto nemokumo situacijoje atliekami veiksmai JA padėčiai gerinti, kai prieš tai akcininkas prisideda prie skolų ar nemokumo didinimo, nepateisina jo veikimo (sutarčių nutraukimo, bankroto

⁸⁰ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 237.

⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kapitalo valdymo grupė“ v. UAB „Penkių kontinentų“ bankinės technologijos, Nr. 3K-3-483/2007.

⁸² Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2019 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje D. V. v. R. K., Nr. e2A-195-381/2019.

inicijavimo ir kt.)⁸³. Taigi nors veiksmų nutraukimas ir gali sušvelninti atsakovo padėtį, svarbu tai, kokiomis aplinkybėmis jis atliekamas bei tai, ar atitinka sąžiningumo principą.

- Veiksmų įtaka kitų dalyvių teisių ir pareigų įgyvendinimui. Praktikoje laikomasi pozicijos, kad vertinant, ar asmuo neturi realios galimybės įgyvendinti savo neturtinių teisių ir daryti įtaką per visuotinį akcininkų susirinkimą, turi būti vadovaujama LAT praktika dėl akcininko išvestinio ieškinio⁸⁴; tai ypač aktualu Išpirkimo atveju. Taip pat itin svarbu atsakovo turimų balsų skaičius, t. y. ar jis gali daryti įtaką visuotiniame akcininkų susirinkime⁸⁵. Visos šios aplinkybės svarbios vertinant situacijas, kai tarp akcininkų yra kilęs toks konfliktas, kurio jie nepajėgia patys išspręsti.

Apibūdinus pirmiau išdėstytus subjektyvius veiksmus ir jų vertinimo kriterijus, verta prisiminti, jog vienas svarbiausių vertinimo kriterijų yra veiksmų teisėtumas. Pažymėtina, kad JA veiklos tikslams prieštaraujantys JA dalyvio veiksmai gali būti savo prigimtimi teisėti arba neteisėti. Bendru atveju teisėti veiksmai gali būti pripažinti neteisėtais Instituto kontekste, dėl kurių ir taikytinas Pardavimas. Dar daugiau – itin atsargiai reikėtų vertinti teismo precedento reikšmę Pardavimo byloje, kadangi vieno JA atžvilgiu pripažinti neteisėtais veiksmai nebūtinai pripažinti neteisėtais kito JA aspektu. Todėl būtina atsižvelgti į aplinkybes, kuriomis teismas anksčiau grindė savo sprendimus Pardavimo byloje, kokie dokumentai, įsipareigojimai saisto JA dalyvius bei kokia yra nusistovėjusi atitinkamų verslo santykių praktika.

Tuo tarpu bendru atveju neteisėti veiksmai yra teisės normos, kitų asmenų teisės ir (arba) teisėtus interesus pažeidžiantys teisės subjektų veiksmai, kurie yra pagrindas taikyti civilinę atsakomybę ar kitas sankcijas⁸⁶. Civilinė atsakomybė atsiranda neįvykdžius įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas) arba atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas), arba pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Kapitalo valdymo grupė“ v. UAB „Penkių kontinentų“ bankinės technologijos*, Nr. 3K-3-483/2007.

⁸⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2019 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje *D. V. v. R. K.*, Nr. e2A-195-381/2019.

⁸⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2017 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje *B. A. ir A. S. v. G. J.*, Nr. e2A-52-196/2017.

⁸⁶ VILEITA, A., et al. *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 43.

atidžiai ir rūpestingai (CK 6.246 str. 1 d.). Taigi atitinkamas JA dalyvis gali neteisėtai veikti arba neveikti priešingai JA interesams. Dar svarbiau, kad net ir teisės normas atitinkantys JA dalyvio veiksmai, teismo pripažinti prieštaraujančiais JA veiklos tikslams, yra pagrindas JA dalyviui taikyti civilinę atsakomybę bendrąja prasme, kai galima reikalauti, be kita ko, atlyginti žalą ir nuostolius, o ne tik priverstinai parduoti ar nupirkti akcijas. Pardavimo atveju įmonės akcijos perleidžiamos už ekspertų nustatytą jų rinkos kainą, kuriai nukritus, ieškovai patirtų nuostolių. Todėl priverstinai akcijos parduodamos siekiant išvengti jų nuvertėjimo ir taip apsaugoti teisėtus ieškovų interesus⁸⁷. Kaip pavyzdys atsakovo veiksmų, menkinančių akcijų vertę, galėtų būti nenaudingas ar net bendrovei priešiškas balsavimas. Dėl to, pavyzdžiui, Išpirkimo atveju kaina turėtų būti nustatinėjama teismo pažeidimo nustatymo datai⁸⁸. Manytina, jog tai galėtų parodyti dėl priešiškų JA tikslams dalyvio veiksmų kilusius vertės nuostolius, kurių kompensacijos ir galėtų reikalauti atitinkama šalis.

Tačiau pažymėtina, kad vien Instituto būdu nėra sprendžiamas civilinės atsakomybės ar kitų sankcijų klausimas, todėl ir nėra būtina įrodyti veiksmų neteisėtumą – jie tėra prielaida ir vienas iš pagrindų vėliau reikšti ieškinį dėl civilinės atsakomybės taikymo, o Instituto pagalba atsakovo atžvilgiu taikoma tik viena priemonė – Pardavimas arba Išpirkimas. Praktikoje būta atvejų, kai teismai netiksliai suformulavo Pardavimo taikymo pagrindą – buvo teigiama, kad ieškovas Išpirkimo metu turi negalėti įgyvendinti savo teisių dėl, *inter alia*, neteisėtų atsakovo veiksmų⁸⁹. Vėlesnėse LAT bylose tokios formuluotės patikslintos taip, kaip numatyta reguliavime. Minėti aspektai parodo Instituto taikymo supaprastinimą.

Su neteisėtais veiksmais ir dėl jų kylančia civiline atsakomybe neatsiejamai susiję Pardavimo taikymui būtini JA dalyvio kaltės bei priežastinio ryšio elementai. Pažymėtina, kad protingumo kriterijaus neatitinkantis dalyvis, t. y. toks, kuris nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek buvo būtina atsižvelgus į konkrečias aplinkybes, savaime laikytinas kaltu (CK 6.248 str. 3 d.). Priežastinio ryšio nustatymas itin svarbus taikant Išpirkimo institutą, kadangi būtent dėl kito konkretaus JA dalyvio veiksmų ieškovas negali tinkamai įgyvendinti savo

⁸⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2016 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje B. A., A. S. v. G. J., Nr. e2-852-180/2016.

⁸⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Ž. N., K. T., J. T., A. T., Z. T., D. T., A. T., v. UAB „Grigiškių statyba“, Nr. 2-239/2010.

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kapitalo valdymo grupė“ v. UAB „Penkių kontinentų“ bankinės technologijos, Nr. 3K-3-483/2007.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Ž. N., K. T., J. T., A. T., Z. T., D. T., A. T. v. UAB „Grigiškių statyba“, Nr. 3K-3-323/2008.

teisių. Tačiau žalos elementas nėra būtinas norint pareikšti ieškinį dėl Pardavimo, kadangi šiuo būdu nesprendžiamas civilinės atsakomybės klausimas. Tai vertintina teigiamai, kadangi pagerina ieškovo padėtį bei apskritai paprastina instituto taikymą. Kita vertus, žalos atsiradimo įrodymo reikalavimas labiau atgrasytų nuo polinkio piktnaudžiauti procesu. Autorės manymu, reikėtų siekti kompromiso tarp dabartinio reguliavimo bei tokio, kuriame imperatyviai reikalaujama įrodyti patirtą žalą, t. y. įvesti galimybę kreiptis dėl Pardavimo dar nepatyrus jokios žalos, tačiau esant aplinkybių, įrodančių žalos dėl priešingų JA tikslams veiksmų atsiradimo grėsmę.

Jau minėta ir teismų praktikoje⁹⁰ dar kartą akcentuojama, kad Pardavimas yra *ultima ratio* priemonė. Priverstinai parduoti akcijas nėra pagrindo, kai, pavyzdžiui, asmuo nedalyvauja įmonės valdyme, jo valdomų akcijų kiekis nesuteikia sprendžiamojo balso visuotiniame akcininkų susirinkime⁹¹. Elementarus ir tuo pačiu itin svarbus momentas yra ir tai, ar JA tikslams priešingi veiksmai negali būti pašalinti neteismine tvarka. Taigi egzistuoja pakankamai vertinamųjų kriterijų JA dalyvio veiksmus pripažįstant prieštaraujančiais JA veiklos tikslams. Tai dviprasmiška situacija, kadangi subjektyvumo elementas visuomet įneša klaidos tikimybę bei potencialiai didina šansus užvilinti procesą.

2.3. Perleidžiama akcijų dalis

Jeigu ieškovų buvo keletas, priverstinai parduodamos akcijos paskirstomos kiek įmanoma proporcingiau ieškovų turimoms JA akcijoms (CK 2.120 str. 4 d.). Tačiau kol kas nei teisės aktai, nei specialioji literatūra aiškiai nepasako, kokią dalį arba kokią kiekį JA veiklos tikslus pažeidžiančiojo JA dalyvio akcijų galima parduoti Pardavimo būdu. Šiek tiek aiškumo yra kabant apie akcijų pardavimą pirmenybės teisę turintiems akcininkams: jie turi teisę ne tik pasinaudoti ar nepasinaudoti šia teise, bet ir nuspręsti, kiek akcijų jiems turi atitekti (JA privalo pranešti šalims apie akceptuotą akcijų skaičių (CK 1.121 str. 3 d.)), ir tik po to likusios akcijos dalinamos ieškovams.

Šį neaiškumo klausimą sprendžia teismų praktika – laikomasi pozicijos, kad taikytinas šimtaprocentinis priverstinis atsakovui priklausančių akcijų Pardavimas. Tokį pardavimą

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje N. K. v. SIA „J. L. Invest“, Nr. 3K-3-681/2013.

⁹¹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje V. V., V. Č., UAB „Refila grupė“ v. R. Ū., Nr. 2A-418/2014.

galima suprasti ir pateisinti pirmiausia tuo, jog kaina už tokias akcijas yra ne nominali, o rinkos. Be to, įvertinus tai, kad JA dalyvio veiksmai kenkia pačiam JA bei tai, kad Pardavimas yra *ultima ratio* priemonė išnaudojus kitas galimybes, priešingai veikiančio akcininko pasilikimas JA yra netikslingas. Negana to, toks priešingai veikiantis JA dalyvis gali skatinti naujus ginčus ir būtinybę panaudoti kitas JA interesų gynimo priemones, pavyzdžiui, Išpirkimą.

Taigi svarbiausi materialieji praktiniai aspektai yra nustatytas minimalios Kapitalo dalies reikalavimas, nesureguliuota priverstinai parduodamų bei priverstinai išperkamų akcijų dalis, kurios nekonkretumą teismai sprendžia taikydami šimtaprocentinį Pardavimą bei Išpirkimą, bei plačios vertinamųjų JA veiklos tikslams priešingų veiksmų vertinimo kriterijų skalės egzistavimas. Būtent šie nustatyti kontraversiški aspektai lemia Instituto išskirtinumą, pasiūlymų iš jų kylančioms problemoms spręsti reikalingumą bei temos aktualumą. Pirmiau minėti materialieji aspektai praktiškai realizuojami bylos nagrinėjimo metu, kurio esminiai procedūriniai aspektai analizuojami kitoje darbo dalyje.

3. PRIVERSTINIO AKCIJŲ PARDAVIMO TEISMŲ PRAKTIKOJE PROCESINIAI ASPEKTAI

Specialusis civilinis procesinis teisnumas. Antrojoje darbo dalyje buvo aptartas specialusis civilinis materialinis teisnumas. Procesine prasme Instituto skiriamasis bruožas taip pat yra specialusis civilinis procesinis teisnumas, kuris, be abejo, susijęs su materialiuoju teisnumu – galėjimu turėti civilines materialines teises ir pareigas. Apribojus materialinį teisnumą apriojamas ir procesinis teisnumas, šiuo atveju – JA dalyvio galimybė tapti procesinių santykių dalyviu reiškiant ieškinį teisme dėl Pardavimo.

Įrodinėjimo problematika. JA veiklos tikslams prieštaraujančio JA dalyvių veiksmai probleminiai ne tik jų pripažinimo, kaip nagrinėta antrojoje darbo dalyje, bet ir įrodinėjimo prasme. Pažymėtina, kad įrodinėjimo našta tenka atsakovui, kadangi dalyvio, dėl kurio veiksmų yra kreipiamasi (ieškovui įrodžius, kad atsakovo veiksmai prieštarauja JA veiklos tikslams, - aut. past.), kaltė yra preziumuojama⁹². Pagal savo vidinį įsitikinimą vertindamas dalyvio veiksmus teismas sprendžia, ar yra aplinkybių, kurios galėtų įrodyti, kad JA veiklos tikslams prieštaraujantys jo dalyvio veiksmai ateityje tokiais nebebus, o neradęs tokių aplinkybių, konstatuoja, kad minėti veiksmai nepasikeis⁹³. Kita vertus, nemenka įrodinėjimo našta prieš tai kyla ieškovui, kadangi yra pakankamai sunku įrodyti ne tik JA veiklos tikslams prieštaraujančius JA dalyvio veiksmus, bet ir tai, kad pagrįstai galima manyti, jog šie veiksmai ateityje nepasikeis; visa tai Institutą verčia praktiškai nepatraukliu.

Individualios taisyklės. Galimi įstatymuose, JA steigimo dokumentuose arba JA dalyvių sutartyse nustatyti Pardavimo procesiniai aspektai (taisyklės). Jos jau šiek tiek aptartos darbo antrojoje dalyje kalbant apie teisę kreiptis į teismą turinčius subjektus. Galima akcentuoti, jog šalių susitarimui dėl Pardavimo ginčų taisyklės turi prioritetą prieš įstatyme (CK) nustatytas taisykles, be kita ko, ginčai gali būti sprendžiami arbitraže.

Advokato dalyvavimas. Paminėtina, jog visuose Pardavimo etapuose yra būtinas advokato dalyvavimas (CK 2.115 str. 3 d.), kuris tam tikrais atvejais apsunkina procesą bei

⁹² MISIUS, R. *Privalomojo smulkiųjų akcininkų akcijų pardavimo problematika*. Vilnius: Jurisprudencija, 2004. T. 55(47), p. 91.

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje *N. K. v. SIA „J. L. Invest“*, Nr. 3K-3-681/2013.

didina proceso išlaidas ir tuo pačiu mažina Instituto taikymo populiarumą. Bylinėjimasis Instituto kontekste suvokiamas kaip visų procesinių tokių bylų dokumentų pateikimas per advokatą⁹⁴. Iš kitos pusės, tai rodo didelę Pardavimo padarinių patenkinus ieškinį reikšmę bei prevencinį siekį išvengti šalių piktnaudžiavimo savo teise.

Atkreiptinas dėmesys, kad tokia byla gali būti nagrinėjama iš esmės ir be advokato. Pavyzdžiui, praktikoje yra buvęs atvejis, kai advokato ieškinio dėl Pardavimo pasirašymas nebuvo būtinas, jei įrodoma, kad šis atstovavo ieškovą ieškinio parengiamajame ar padavimo teismui etape; kita vertus, advokato dalyvavimas nėra būtinas parengiamuosiuose teismo posėdžiuose, tad nėra pagrindo ir nutraukti tokią bylą⁹⁵. Tačiau byloje be advokato dalyvaujantis asmuo negali pateikti procesinių dokumentų bei atlikti kitų procesinių veiksmų; pateikus advokato nepasirašytus dokumentus, teismas skiria terminą šiam trūkumui šalinti, o jeigu trūkumas nepašalinamas – dokumentas gražinamas. Pažymėtina, kad nesant atsakovo advokato Pardavimo byla teisme gali būti nagrinėjama, tiesiog jis pats negalės atlikti procesinių veiksmų⁹⁶. Autorės nuomone, advokato dalyvavimas neužtikrina nepiktnaudžiavimo procesu, todėl turėtų būti suteikiama galimybė pilnai, įskaitant ir procesinius veiksmus, dalyvauti ir be advokato.

Ieškinio dydis. Dar vienas specifinis Instituto momentas yra tai, kad iš anksto nėra žinomas ieškinio dydis, kadangi akcijų kaina nustatoma tik patenkinus ieškinį ir gavus ekspertų ataskaitą. Tačiau ieškinio dydžio neapibrėžtumas ieškinio padavimo stadijoje savaime nepaverčia tokio reikalavimo neturtiniu⁹⁷. Jei ieškinio pareiškimo metu jo sumą nustatyti sunku, žyminio mokesčio dydį preliminariai nustato teismas (CPK 86 str. 1 d.). Pažymėtina, kad Pardavime žyminio mokesčio dydis apskaičiuojamas pagal vertybinių popierių nominaliąją vertę; kadangi rinkos vertę gali nustatyti tik ekspertai, o ne teismas⁹⁸. Nustačius rinkos vertę, esant poreikiui galimi papildomi primokėjimai (CPK 86 str. 2 d.). Akcentuotina, kad žyminio mokesčio dydis gali būti nustatinėjamas pagal nominaliąją vertę tiek pirmojoje,

⁹⁴ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 237.

⁹⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. birželio 15 d. sprendimas civilinėje byloje R. P. ir L. P. v. E. S. ir D. S., Nr. 2A-415/2009.

⁹⁶ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 238.

⁹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje O. A., G. D. A., E. G., ir kt. v. J. K., Nr. 2-1150/2010.

⁹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vaivorykštė“, J. D. v. East China Automobile Association LTD, Nr. 1973/2014.

ties apeliacinėje instancijoje, kol nėra nustatyta rinkos kaina. Tai vertintina teigiamai, kadangi sutaupomas teismo darbo laikas nustatinėjant preliminaras išlaidas, taip pat užtikrinamas šalių lygiateisiškumas (iki ekspertų rinkos kainos nustatymo asmenys pirmojoje ir antrojoje instancijoje moka tuo pačiu pagrindu nustatytą žyminį mokestį). Kita vertus, egzistuoja grėsmė, kad procesas bus ištęstas jau priėmus nutartį dėl kainos, kadangi dėl jos gali būti paduodamas atskiras skundas. Vis dėlto atmesti galimybės paduoti atskirą skundą dėl akcijų kainos nevertėtų. Jei norima sumažinti proceso ištęsimą tikimybę, vertingiau būtų palikti jame tik vieną galimybę paduoti atskirą skundą jau po nutarties dėl kainos priėmimo, - be kita ko, šioje stadijoje asmenys geriau suvoktų reikalavimų reikšmingumą.

3.1. Bendrieji procesiniai aspektai

Teisingumas. Ieškinys dėl Pardavimo pareiškiamas apygardos teismui pagal JA buveinę. Tai yra išimtinė procesinė ieškinio pareiškimo sąlyga, kadangi ieškinys paduodamas ne pagal atsakovo buvimo vietą, o būtent pagal JA buveinę. Taip siekiama sudaryti geresnes sąlygas dalininkams (bendraieškiam, bendraatsakoviams) bei išvengti jurisdikcinių kolizijų. Gavęs ieškinį šis teismas privalo pranešti JA, kurio akcijos turėtų būti priverstinai parduodamos, apie ieškinio pareiškimą ir sprendimus – taip nustatyta JA dalyvių, suinteresuotų asmenų (pvz., darbuotojų) ir paties JA interesais. Taigi teisingumo ir su juo susijusios pradinės procedūrinės sąlygos leidžia apsaugoti JA bei su juo susijusių asmenų interesus.

Ieškinio dėl Pardavimo pareiškimas *per se* nesudaro pagrindo taikyti atsakovo, kaip akcininko, turtinių teisių, susijusių su naudojimusi jam priklausančiomis akcijomis, suvaržymo⁹⁹. Pažymėtina, jog paduodant ieškinį dėl Pardavimo, prie pareiškimo turi būti pridėti įrodymai, patvirtinantys, kad ieškinį reiškiantis asmuo yra tam tikros teisinės formos privataus JA dalyvis, taip pat kad jo turimų akcijų kiekis sudaro ne mažiau kaip 1/3 dalį Kapitalo ar kito analogiško atitinkamos teisinės formos JA turto. Ieškinio pareiškimą paduodančiam asmeniui ne pridėjus minėtų įrodymų, teismas turi taikyti ieškinio trūkumų šalinimo institutą ir nustatyti terminą pateikti dokumentus, patvirtinančius asmens teisę kreiptis į teismą su reikalavimu dėl Pardavimo (CPK 138 str.). Jei iš prie ieškinio pareiškimo pridėtų įrodymų matyti, kad jį paduoda CK 2.116 straipsnyje nustatytų reikalavimų neatitinkantis

⁹⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. rugpjūčio 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vaivorykštė“, J. D. v. *Seišelių Respublikos įmonė East China Automobile Association LTD*, Nr. 2-1971/2013.

asmuo, teismas turi atsisakyti priimti ieškinį (CPK 137 str. 2 d. 1 p.) kaip nenagrinėtiną teisme, nes toks asmuo neturi teisės pareikšti ieškinio dėl Pardavimo, todėl nėra pagrindo pradėti civilinį procesą. Jei procesas pagal asmens, neturinčio teisės reikšti ieškinį dėl Pardavimo, pareiškimą vis dėlto buvo pradėtas, teismas tokią bylą turi nutraukti CPK 293 straipsnio 1 punkto pagrindu¹⁰⁰.

Praktikoje yra buvęs atvejis, kuomet tenkintas Instituto keliamų reikalavimų neatitinkančio ieškovo ieškinys: jį reikšė vos 4,9 procentus Kapitalo valdantis akcininkas, ir tik apeliacinėje instancijoje buvo konstatuotas netinkamas civilinis materialinis teisnumas¹⁰¹. Tokį nepastabumą galima vertinti kaip klaidą, kylančią iš kol kas negausios bei nesistemos praktikos. Vis dėlto jau pačioje proceso pradžioje itin svarbu laikytis procedūrinių reikalavimų, nes, įvertinus tai, Pardavimas pakankamai imlus laiko sąnaudoms, kreiptis iš naujo būtų problematiška.

Siūlymo dėl bendraieškių teikimas. Padavęs ieškinį dėl Pardavimo dalyvis privalo kreiptis į kitus JA dalyvius siūlydamas jiems būti bendraieškiais (CK 2.115 str. 4 d.). Jei ieškinys reiškiamas dėl negalėjimo įgyvendinti savo teises, ieškovas privalo siūlyti kitiems JA dalyviams būti bendraatsakoviais (CK 2.123 str. 2 d.). Nors CK nenumatyta, kad kreipimasis turi būti rašytinis, protingumo principas bei doktrina¹⁰² suponuoja būtent rašytinius pasiūlymus, be to, kreipiamasi turi būti iš karto, kai tik pareiškiamas ir priimamas ieškinys. Šioje vietoje matyti termino *iš karto* neapibrėžtumas, suponuojantis pernelyg didelę teismo diskreciją tokio termino vertinimo klausimu kiekvienu konkrečiu atveju.

Siūlymas tapti bendraieškiais leidžia užtikrinti lygiateisiškumą, proporcingumą bei sąžiningumą JA dalyvių rate, suteikiant jiems galimybę apginti savo teises ir interesus. Priešingu atveju siekiamos naudos gautų tik vienas dalyvis, ir tai galimai iškreiptų interesų pusiausvyrą bendrovėje. Tokiu siūlymu taip pat ginami ir paties JA interesai – jis saugomas nuo JA interesų, neproporcingos JA kontrolės priverstinai įsigyjant akcijas pažeidimų. Pažymėtina, kad siūlymas būti bendraieškiais teikiamas dalyviams, o ne pačiam JA. Manytina,

¹⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. gegužės 20 d. konsultacija Nr. A3-106. *Teismų praktika*, 2004, 21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. rugsėjo 6 d. Ieškinio trūkumų šalinimą reglamentuojančių teisės normų taikymo teismų praktikoje apžvalga Nr. AC-36-1. *Teismų praktika*. 2012, 36, p. 347-393.

¹⁰¹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje A. B. v. G. K., Nr. 2A-1355/2014.

¹⁰² BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 238.

kad tai yra ribojantis reikalavimas, kurio atsisakius būtų galimybė ne tik įtraukti JA, bet ir labiau apginti būtent jo interesus (o ne tik pašalinti jam priešiškus dalyvio veiksmus).

Teismo sprendimo dėl ieškinio priėmimas. Teismas įvertinęs, ar yra CK 2.115 straipsnio 1 dalyje nurodytos aplinkybės, priima sprendimą dėl Pardavimo. Šis teismo sprendimas, kaip Pardavimo tolesnio proceso pagrindas, reikšmingas tuo, jog negali būti taikomos tam tikros bendrosios akcijų perleidimo procedūros ir nuostatos (pvz., ABĮ 47 str.¹⁰³). Taigi Pardavimas yra specifinis tam tikrų nustatytų akcininkų teisių gynimo būdas.

Akcijų kainą turinčių nustatyti ekspertų skyrimas ir jų darbo apmokėjimo tvarkos nustatymas. Patenkinęs ieškinį ir priėmęs sprendimą dėl Pardavimo, teismas turi pareigą pats paskirti parduodamų bendrovės akcijų kainą turinčius nustatyti ekspertus. Kaip žinoma iš civilinio proceso taisyklių, ekspertu gali būti skiriamas asmuo, turintis reikiamą kvalifikaciją išvadai duoti (CPK 212 str. 2 d.). Ekspertai gali pradėti darbą tik po to, kai įsiteisėja teismo sprendimas; jie teismui privalo pateikti rašytinę ataskaitą dėl akcijų kainos (CK 2.118 str. 2 d.). Ekspertai kainą turi nurodyti šalims ir teismui, o rašytinėje ataskaitoje turi būti nurodyta parduodamų akcijų kaina, jos nustatymo metodika bei pagrindai¹⁰⁴. Ekspertams bei jų darbui *mutatis mutandis* yra taikomos CK X skyriaus (*JA veiklos tyrimas*) nuostatos (CK 2.127-2.130; plg. CK 2.118 str. 3 d.). Probleminis aspektas yra tai, jog nenumatytas terminas, per kurį teismas privalo paskirti ekspertus, o tai sudaro didesnes galimybes vilkinti procesą. Tačiau situaciją kiek švelnina momentas, jog nenumatyta galimybė apskųsti nutarties skirti ekspertus.

Proceso tvarka. Pažymėtina, jog teismas savo iniciatyva ar šalių prašymu sprendžia, ar griežtai laikytis sprendimo dėl Pardavimo įvykdymo tvarkos, ar reikia nuo jos nukrypti, atidėti sprendimo vykdymą, ar ne (CPK 284 str. 1 d.). Tai aktualu Pardavimo bylose tuo, jog didelę reikšmę turi akcijas superkančio asmens turtinė padėtis, atsakovo veiksmai JA atžvilgiu. Teismas taip pat turi diskreciją spręsti, ar Pardavimo metu taikyti tik specialiąsias procesines Instituto normas, ar, esant poreikiui, papildyti jas CPK taisyklių taikymu.

Sprendimo įvykdymo tvarkos pakeitimo galimybė užtikrina įsiteisėjusio teismo sprendimo privalomumą ir vykdytinumą bei išieškotojo interesų apsaugą, jei skolininkas elgiasi nesąžiningai. Pavyzdžiui, jis vengia įvykdyti teismo sprendimą – neatlieka veiksmų,

¹⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje *D. S. v. antstolis R. K.*, Nr. 3K-3-417/2008.

¹⁰⁴ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 238.

kuriuos jis buvo įpareigotas atlikti teismo sprendimu. Tuomet proceso tvarkos pakeitimo nauda reiškiasi tada, kai nėra numatyti sprendimo neįvykdymo padariniai¹⁰⁵. Tai ypač aktualu Pardavimo bylose, kadangi vien jau Pardavimo bylos pagrindas siejamas su priešiškais dalyvio veiksmais.

Pats Pardavimo procesas, jo procedūrų eiliškumas leidžia tiek teismui įsitikinti šalies galimybėmis įvykdyti savo įsipareigojimus patenkinus ieškinį dėl Pardavimo, tiek ir pačioms šalims geriau pasiruošti jų įvykdymui, galbūt patikslinti reikalavimus. Tai ypač pasakytina apie pakankamas galimybes sumokėti nustatytą akcijų kainą laiko prasme (tuomet nelieka prielaidų abejoti, ar ieškovas turės pakankamai laiko lėšų surinkimui, atsižvelgiant į nurodytą procedūrų trukmę¹⁰⁶), kadangi kainą nustato ekspertai, o nutartis dėl kainos priimama tik po teismo sprendimo priėmimo (ieškinio patenkinimo), kuri dar gali būti apskūsta ir atskiruoju skundu.

3.2. Nutarties dėl akcijų kainos priėmimas ir ataskaitos pateikimas teismui bei šalims

Teismas, gavęs rašytinę ekspertų ataskaitą ir, jei nustatyta, kad JA valdomas netinkamai, rekomendacijas, toliau atlieka ekspertų ataskaitos ir rekomendacijų platintojo funkciją¹⁰⁷. Platinimas vykdomas pagal tam tikrą seką. Teismo vaidmuo procese gana reikšmingas: Pardavimas įgyvendinamas teismo tvarka, teismas šiame procese yra pakankamai aktyvus, ir nors savo indėlį įneša akcijų kainą nustatantys ekspertai, būtent teismas atlieka lemiamo vertintojo funkciją. Probleminis aspektas: nenumatytas terminas, per kurį teismas privalo pranešti šalims apie ekspertų ataskaitą bei rekomendacijas dėl kainos (*mutatis mutandis* 2.127 - 2.130 str.).

Teismo nutarties dėl akcijų kainos priėmimas. Teismas, gavęs rašytinę ekspertų ataskaitą ir rekomendacijas, jas vertina. *Mutatis mutandis* aiškinant CK 2.131 straipsnio 1 dalį, teismas gali joms pritarti arba nepritarti. Be to, darbe jau akcentuota, jog dėl akcijų kainą nustatančios teismo nutarties gali būti paduodamas atskirasis skundas (CK 2.119 str. 2 d.). Taigi procesas suteikia galimybes nustatyti būtent teisingą kainą, esant reikalui ją nustatyti

¹⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Birių krovinių terminalas“ v. VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija, LKAB „Klaipėdos Smeltė“, Nr. 3K-7-29/2006.

¹⁰⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2016 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje D. V. v. R. K., L. Ž., UAB „Arisava“, Nr. e2-1251-464/2016.

¹⁰⁷ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 253.

pakartotinai. Prieš sprendamas pritarimo ar nepritario ataskaitai klausimą, teismas turi atsižvelgti į žemiau išvardytus aspektus:

1. teismas privalo ne tik įvertinti ekspertų ataskaitą ir rekomendacijas, bet ir išklausti šalių nuomonę¹⁰⁸. Ekspertų išvada teismui neprivaloma ir įvertinama pagal vidinį teisėjo įsitikinimą, pagrįstą visapusišku byloje esančių įrodymų ištyrimu (CPK 218 str.). Šalių nuomonė šioje vietoje dar išskirtina – ji vertintina pagal tai, ar tai yra akcijas siekiančio įsigyti, išparduoti nuomonė.
2. Akcentuotina, kad esant neaiškumų ar nepakankamam teisiniam reglamentavimui kainos nustatymo srityje, visos dviprasmybės turi būti sprendžiamos vadovaujantis investuotojų interesų principu – kiek įmanoma, turi būti stengiamasi užtikrinti teisingą elgesį su visais bendrovės akcininkais¹⁰⁹. Manytina, jog šį tikslą dar labiau išplėtotų reguliavimo patobulinimas įvedant galimybę šalims pačioms nusistatyti kainą tarpusavio susitarimu – taip jau yra numatyta, pavyzdžiui, Olandijoje¹¹⁰. Toks diskrecijos praplėtimas motyvuojamas ir apskritai JA veikloje pageidaujama kuo didesne šalių atsakomybe, atsakingumu nustatant kainą bei nauda kuo platesniam spektrui atitinkamo JA dalyvio akcininkų.
3. Teismas nėra saistomas rekomendacijų dėl priemonių taikymo¹¹¹, tačiau jis turi imtis teisėtų priemonių, kad ieškinio pateikimo metu buvusi akcijų vertė nesumažėtų¹¹². Vadinas, teismas ekspertų ataskaitą turi vertinti maksimalaus akcijų vertės naudingumo rakursu, kadangi akcijų vertės sumažėjimas bylos nagrinėjimo metu taip pat būtų priešingas JA veiklos tikslams, kuriuos būtent ir gina Institutas. Vadinas, ne tik Instituto teorinės-reguliacinės galimybės, bet ir jų praktinis įgyvendinimas turi eiti išvien, kuo mažiau prieštarauti vienas kitam.
4. Įvertinti, ar individualus sprendimas dėl pritarimo ekspertų ataskaitai neprieštaraus kitų JA dalyvių, JA darbuotojų interesams bei viešajam interesui (*mutatis mutandis*

¹⁰⁸ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 242.

¹⁰⁹ WINTER, J., et al. *Report of the High Level Group of Company Law Experts on Issues Related to Takeover Bids*. Brussels, 2002, p. 50.

¹¹⁰ *Book 2 Dutch Civil Code. Legal persons* (su pakeitimais ir papildymais), 2:343 str. [interaktyvus, žiūrėta 2019-11-20]. Prieiga per internetą <<http://www.dutchcivillaw.com/civilcodebook022.htm>>.

¹¹¹ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 254.

¹¹² Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Penki kontinentai“ v. UAB „Kriptonika“, Nr. 2-127/2008.

CK 2.131 str. 2 d.)¹¹³. Teismų praktika pažymi, jog pasirinktą veiklą vykdančias ir ją išplėtojęs JA yra reikšmingas subjektas ekonominiu ir socialiniu, t. y. viešojo intereso, aspektu – ji užtikrina darbo vietas ir pajamas darbuotojams bei įplaukas į valstybės ir savivaldybės biudžetus. Viešasis interesas reikalauja užtikrinti apsaugą įmonės dalininkų siekiui atsakingai panaudoti lėšas ir pelno gavimą derinti su ilgalaikės JA veiklos bei plėtros perspektyva.¹¹⁴ Taigi Instituto taikymas JA, o ypač viešųjų JA, atžvilgiu siejamas su didele ir saugotina praktine socialine JA reikšme.

5. Kai yra pirmenybės teisė, reikia atsižvelgti į ieškovui galimai teksiančią akcijų dalį tuo atveju, jei pirmenybės teise pasinaudos kiti asmenys; tokiu atveju teismas gali nustatyti ne vieną akcijų kainą priklausomai nuo jų pasiskirstymo¹¹⁵. Toks skirtingų kainų nustatymas vertintinas kaip teigiamas aspektas, suteikiantis daugiau galimybių atsižvelgti į akcininkų sutarties laisvę dėl privilegijų suteikimo tam tikriems asmenims, kurias papildo ir teismo sprendimas dėl kainos, jei kaina palankesnė nei toji, kuri Pardavimo metu nustatyta privilegijų neturintiems asmenims.

Jei teismas pritaria ekspertų ataskaitai dėl nustatytos akcijų kainos, jis priima nutartį dėl atitinkamos akcijų kainos ir nustato, kas apmoka ekspertų darbą bei kitas jų išlaidas (ieškovas ir (arba) atsakovas); teismas gali nustatyti, kad šias išlaidas apmoka pats JA (CK 2.119 str. 1 d.). Tai yra specialusis reguliavimas lyginant su CPK 93 straipsnio 1 dalimi, nustatančia, kad išlaidos priteisiamos šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas. Tačiau bent jau pastarųjų ketverių metų praktika rodo¹¹⁶, kad išlaidos daugiausia buvo priskirtos ieškovams. Jei teismas nepritaria išvadai ir rekomendacijoms, gali būti skiriami nauji ekspertai arba pakeičiama ekspertų nustatyta kaina. Praktikoje yra buvę atvejų, kuomet ekspertai priėmė skirtingas ataskaitas dėl akcijų kainos – tuomet teismas skyrė atlikti pakartotinį vertinimą¹¹⁷. Probleminis aspektas yra tas, jog nenumatytas terminas, per kurį teismas privalo priimti akcijų

¹¹³ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 254.

¹¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje N. K. v. SIA „J. L. Invest“, Nr. 3K-3-681/2013.

¹¹⁵ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 244.

¹¹⁶ *Infoplex* duomenų bazės duomenimis.

¹¹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. nutartis civilinėje byloje Z. L. v. V. S., I. S., Nr. 2-1181/2012.

kainą nustatančią nutartį. Tikėtina, tai gali užvilinti procesą, ypač tais atvejais, kai teismas nepritaria ekspertų ataskaitai ir keičia akcijų kainą.

Žyminio mokesčio prasme svarbu tai, jog ieškinys dėl Pardavimo gali būti įkainotas ir jo suma lygi akcijų rinkos (o ne nominaliajai) vertei. Vien aplinkybė, kad reiškiant ieškinį akcijų rinkos vertė nežinoma, negali būti pagrindu išvada, kad ieškinio negalima įkainoti ir jis laikytinas neturtinio pobūdžio reikalavimu¹¹⁸. Be to, akcijas įsigyjančio akcininko statuso pasikeitimas, kai akcijos yra parduodamos priverstine tvarka dėl kito akcininko neteisėtų veiksmų bendrovės atžvilgiu, neturėtų būti vertinamuoju kriterijumi netaikyti nuolaidų (nustatant akcijų rinkos kainą, reikia atsižvelgti į rinkoje taikomos akcijų kontrolės stokos ir akcijų paklausumo rinkoje nuolaidas) nustatant akcijų kainą. Akcijų kaina turi būti nustatoma įvertinant parduodamų akcijų kontrolės stoką ir paklausumą rinkoje, o ne akcininko, įsigyjančio akcijas, po akcijų įsigijimo turimų akcijų kontrolės stoką ir paklausumą rinkoje. Ir visai nesvarbu, kad po įsigijimo akcininkas taps vieninteliu bendrovės akcininku¹¹⁹. Taigi nustatant akcijų rinkos kainą itin svarbu taikyti lygiateisiškumo principą, - Pardavimo taikymas savaime negali bloginti šalių padėties dėl akcijų kainos (lyginant su situacijomis, kai jis netaikomas).

Tik šiek tiek paliečiant akcijų kainos nustatymo klausimą, galima paminėti, jog tuomet, kai reikia vertinti specialiosios paskirties turtą, įskaitant akcijas, rekomenduojama taikyti atkuriamosios vertės metodą¹²⁰. Kainos nustatymui, *inter alia*, įtakos gali turėti JA veiklos tyrimo, susijusio su Pardavimo byla, rezultatai. Taigi kainos nustatymas Pardavimo būdu suteikia galimybę realizuoti savo akcijas rinkos verte – tai ypač apsaugo dalyvius, iš kurių jos išperkamos, taip pat atitinka paties JA interesus. Kita vertus, tai tam tikra prasme mažina Pardavimo taikymo patrauklumą norintiems, tačiau neturintiems pakankamai ekonominės galios išpirkti akcijas ir kartu sustabdyti JA veiklos tikslams prieštaraujančius veiksmus. Šioje vietoje būtų svarstytinas Instituto patobulinimas suteikiant galimybę pačiam JA pareikšti ieškinį ir įsigyti akcijų, - tikėtina, jog tai paskatintų įmones labiau naudotis šia priešingų JA

¹¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje O. A., G. D. A., E. G., A. L., A. L., V. L., V. T., A. Š., J. T., R. V., A. Š. v. J. K., Nr. 3K-3-94/2011.

¹¹⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2013 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Z. L. V. V. S. ir I. S., Nr. 2-1699/2013.

¹²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Lietuvos valstybė v. „PZU Lietuva“, AB „Krašto projektai“, UAB „Medicinos biznio centras“ ir kt., Nr. 3K-3-370/2014.

Turto ir verslo vertinimo metodika (su pakeitimais ir papildymais iki 2013 m. gegužės 31 d.). Valstybės žinios, 2012 m. balandžio 28 d., Nr. 50-2502.

veiksmų bei dalyvių pašalinimo galimybe. Kitas pasiūlymas, kaip jau minėta pirmiau, būtų suteikti galimybę apskūsti teismo sprendimą tik jau nustačius akcijų kainą, panaikinant galimybę apskūsti nutartį priimti ieškinį dėl Pardavimo, taip sumažinant ilgo proceso tikimybę.

3.3. Akcijų perdavimas ieškovui nuosavybės teise ir nustatytos kainos sumokėjimas

Lietuvos Respublikos Konstitucijos¹²¹ 23 straipsnyje įtvirtintas nuosavybės neliečiamumo principas draudžia nuosavybę perduoti kitaip nei įstatymo nustatytais būdais¹²². Pardavimas būtent ir vykdomas įstatymo pagrindu. CK įtvirtintos papildomos pareigos JA ir atsakovui, jei kiti JA dalyviai turi pirmenybės teisę įsigyti priverstinai parduodamas akcijas (2.121 str. 1 d.). Taigi toliau seka tokia tarpinė procedūra tarp teismo sprendimo įsiteisėjimo ir Pardavimo vykdymo:

1. įsiteisėjus teismo sprendimui¹²³, atsakovas privalo informuoti JA apie pirmenybės teisę turinčius asmenis pagal ieškovo sudarytas sutartis.
2. JA, gavęs įsiteisėjusią teismo nutartį¹²⁴ dėl kainos nustatymo, privalo pasiūlyti akcijas įsigyti pirmenybės teisę turintiems asmenims už teismo nustatytą kainą. Informacija šiems asmenims pateikiama pagal jų buveinės ar gyvenamąją vietą¹²⁵.
3. Asmenys, iš JA gavę pasiūlymą įsigyti akcijų prioriteto tvarka, privalo per 30 dienų raštu priimti arba atmesti tokį pasiūlymą (CK 2.121 str. 2 d.). Neatsiliepimas į pasiūlymą arba neigiamas atsiliepimas laikomas pasiūlymo nepriėmimu.
4. Pasibaigus 30 dienų terminui JA privalo pranešti šalims (ieškovui ir atsakovui) apie akceptuotą akcijų skaičių (CK 1.121 str. 3 d.). Gavęs šią informaciją, atsakovas

¹²¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1042.

¹²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje *J. N. v. S. G. ir R. F.*, Nr. 3K-3-587/2009.

¹²³ Pirmosios instancijos teismų sprendimai įsiteisėja pasibaigus apskundimo apeliacine tvarka terminui, jeigu sprendimas nėra apskūstas (CPK 279 str. 1 d.). Apeliacinis skundas gali būti paduotas per 30 dienų nuo teismo nutarties priėmimo (CPK 307 str. 1 d.).

¹²⁴ Teismo sprendimo (nutarties) dalis dėl savarankiškų reikalavimų, kuri neapskundžiama apeliaciniu (atskiruoju) skundu, įsiteisėja pasibaigus apskundimo apeliacine tvarka terminui (CPK 279 str. 1 d.). Apeliacinis skundas gali būti paduotas per 30 dienų nuo teismo nutarties priėmimo (CPK 307 str. 1 d.). Apeliacinės instancijos teismo nutartis, priimta dėl atskirojo skundo, įsiteisėja nuo jos priėmimo dienos (CPK 339 str.).

¹²⁵ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 244.

įpareigojamas parduoti akcijas pirmenybės teise pasinaudojusiems asmenims, o likusias akcijas, jei tokių būtų, parduoti ieškovui (CK 2.120 str.).

5. Akcijų pirkėjai turi atsiskaityti už jas (CK 2.120 str.). Jei pirmenybės teisę turintys akcininkai neatsiskaito už akcijas, jos perduodamos ieškovui ir (arba) bendraieškiams. Jei ieškovų buvo keletas, priverstinai perduodamos akcijos paskirstomos kiek įmanoma proporcingai ieškovų turimoms JA akcijoms (CK 2.120 str. 3 d.). Paskirstymo tvarką nustato teismas, vadovaudamasis proporcingumo principu¹²⁶.

Pažymėtina, kad bet kokių atveju nenumatyta vėlesnio atsiskaitymo galimybė: pirkėjai privalo sumokėti kainą akcijų perėmimo metu (tiek esant pirmenybės teisei, tiek jos nesant). Manytina, kad tai gana stipriai ribojantis reikalavimas, mažinantis ieškovo norą kreiptis į teismą dėl Pardavimo. LAT pasisakė, kad pagal įstatymą dvišalės prievolės turi būti vykdomos tuo pačiu metu (CK 6.39 str. 3 d.), o esant poreikiui nuosavybės teisės perėjimas ir kainos sumokėjimas gali būti atliekamas atskirai, nes (jei kitaip nenumatyta teisės aktuose) kaina nėra būtinoji nuosavybės perėjimo sąlyga nei civilinėse sutartyse apskritai (CK 6.198 str.), nei pirkimo-pardavimo sutartyse konkrečiai (CK 6.313 str.). Toks vienalaikiškumas ypač svarbus finansų rinkose, kaip šalių nemokumo riziką mažinanti priemonė¹²⁷. Pardavimo atveju nukrypimų nuo imperatyviųjų procesinių atsakovo pareigų vykdymo nenumatyta, numatytos tik pasekmės tokių pareigų nevykdant. Pavyzdžiui, tam tikrais atvejais teismas gali nuspręsti skirti baudą ir (arba) atidėti teismo sprendimo įvykdymo terminą. Bendrai vertinant, imperatyviųjų normų pakeitimas turi užtikrinti teismo sprendimo privalomumą ir vykdytinumą bei išieškotojo interesų apsaugą, jeigu skolininkas elgiasi nesąžiningai¹²⁸ (CPK 284, 771 str.).

Dar svarbiau, kad nors kaina turi būti sumokama akcijų perdavimo – priėmimo metu, nuosavybės teisė į akcijas pereina taip pat jų perdavimo – priėmimo momentu, o ne tada, kai jos apmokamos, išieškomos ar deponuojamos antstolio sąskaitoje. Vertybinių popierių perdavimas – priėmimas įvyksta tuomet, kai atliekami atitinkami įrašai vertybinių popierių tiek perdavėjo, tiek perėmėjo sąskaitose (arba akcininkų registravimo žurnale¹²⁹); rašytinės formos

¹²⁶ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 243.

¹²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje AB „Mineralinių ir cheminių produktų bendrovė „EuroChem“ v. AB „Lifosa“ ir AB „Lifosa“ mažumos akcininkai, Nr. 3K-3-332/2011.

¹²⁸ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje Ž. N., K. T., J. T., A. T., Z. T., D. T. ir A. T. v. UAB „Grigiškių statyba“, Nr. 2S-667-345/2011.

¹²⁹ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2018 m. kovo 12 d. nutartis civilinėje byloje P. G. v. Lenkijos gamybinė-prekybos-paslaugų įmonė „PPHF“, Nr. 2-2511-603/2018.

akcijų perleidimo sutartis yra tik pagrindas šių įrašų padarymui (ABĮ 46 str. 2 d., CK 101 str. 10 d., LAT¹³⁰). Gali kilti klausimas, ar tikrai privaloma sudaryti akcijų pirkimo pardavimo sutartį, kai įsiteisėja teismo sprendimas dėl Pardavimo ir nutartis dėl kainos. Teigiamas atsakymas į šį klausimą pirmiausia išplaukia iš specialiųjų Instituto normų teiginių: <...> *atsakovas per dvi savaites turi perduoti ieškovo nuosavybės akcijas (pajus), o ieškovas turi priimti akcijas (pajus); <...> Perdavimas atliekamas juridinio asmens, kurio akcijos (pajai) perduodamos, buveinėje arba kitoje ieškovo ir atsakovo sutartoje vietoje* (CK 2.120 str. 1 d.); *Jeigu atsakovas nevykdo pareigos perduoti akcijas (pajus), juridinis asmuo turi perduoti akcijas (pajus) atsakovo vardu* (CK 2.120 str. 3 d.). Bendrosios normos taip pat tai papildo: nuosavybės teisė į daiktus (turtą) įgyjama nuo perdavimo momento (CK 4.49 str. 1 d.), nematerialios akcijos perleidžiamos rašytinės sutarties pagrindu (ABĮ 46 str. 2-4 d.). Tik materialiujų akcijų pardavimo sutarties forma liberalesnė: žodinė, rašytinė, notarinė ar konkludentiniais veiksmais¹³¹. Taigi dvišalis atlygintinis perleidimas sutartimi yra būtinas – jei ne tarp ieškovo ir atsakovo, tai tarp ieškovo ir paties JA.

Pardavimo vykdymo procedūros saugo sąžiningų dalyvių turtinius interesus ypač tais atvejais, kai atsakovas vengia įvykdyti savo pareigą perduoti ar išpirkti akcijas. Tiesa, Išpirkimo metu teismas gali nustatyti, kad nuosavybės teisė į akcijas pereis atsakovui tik po to, kai lėšos bus iš atsakovo išieškotos ir perduotos ieškovui; o jei antstolis nepagrįstai delstų išmokėti išieškotas sumas išieškotojams, atsakovas gali skųsti antstolio veiksmus ar neveikimą (CPK 594 str.)¹³². Paminėtina, jog Pardavimo atveju gali atsitikti taip, kad ieškovui nepavyks įsigyti akcijų pilna apimtimi; tačiau tai nekeičia ieškinio pagrindo, kadangi ieškinio tenkinimo atveju galimas variantas, kad jis jų vis tiek neįgys; ypač jei ieškinio pareiškimo tikslas yra ne nuosavybės įsigijimas, o jo, kaip akcininko, teisių apgynimas¹³³. Kaip matyti, Pardavimas akcijų perdavimo momentu kiek skiriasi nuo Išpirkimo, todėl atitinkamas procesines normas taikyti itin apgalvotai, - *mutatis mutandis* principo taikymui keliami griežtesni reikalavimai.

¹³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje *V. G. v. antstolis V. Č.*, Nr. 3K-3-549/2010.

¹³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje *S. A. v. UAB „LIT-INVEST“*, Nr. 3K-3-103/2013.

¹³² Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje *Ž. N., K. T., J. T., A. T., Z. T., D. T., A. T. v. UAB „Grigiškių statyba“*, Nr. 2-518/2011.

¹³³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje *H. S. v. L. B.*, Nr. 2-439/2011.

3.4. Akcijų perleidimo apribojimai ir laikinosios apsaugos priemonės

Reikšdamas teismui ieškinį ieškovas yra suinteresuotas akcijų įsigijimu, Išpirkimu bei tam tikrais atvejais – Priemonių taikymu. Pardavimo atveju yra tam tikrų specialiųjų Priemonių, kurios gali būti taikomos be atskiro teismo nutarimo jau nuo teismo sprendimo dėl Priemonių priėmimo dienos. Bendrosios procesinės nuostatos teigia, jog Priemonės taikytinos tuomet, kai suinteresuotieji asmenys tikėtinais pagrindžia savo ieškinio reikalavimą, o jų nesiėmus teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti ar apskritai pasidaryti nebeįmanomas (CPK 144 str. d.). Taigi galima teigti, jog Priemonėmis siekiama ieškovui palankus teismo sprendimo, - tai atitinka bendrą Priemonių taikymo tikslą užtikrinti savo, o ne priešingos pusės (atsakovo) reikalavimų įvykdymą (CPK 144 str. 1 d.).

Vis dėlto vien tik ieškinio dėl Priemonių pareiškimas nesudaro pagrindo taikyti atsakovo, kaip akcininko, turtinių teisių, susijusių su naudojimusi jam priklausančiomis akcijomis, suvaržymo¹³⁴. Sprendžiant dėl Priemonių taikymo nagrinėjamu atveju itin svarbi asmens turtinė padėtis ir būtinybė užtikrinti, kad jo nuosavybės teisė nėra apsunkinta¹³⁵. Pareiga įrodyti savo gerą turtinę padėtį ir taip paneigti prezumpciją, kad didelė ieškinio suma padidina jo neįvykdymo riziką, priskiriama Priemonių netaikymu suinteresuotam asmeniui¹³⁶. Taigi nagrinėjamame kontekste Priemonės nors ir galimos, svarbu jas tinkamai pagrįsti pirmiausia turtiniu aspektu, kadangi materialinis reikalavimas byloje dėl Priemonių taikymo yra būtent turtinio pobūdžio.

Teismo sprendimo užtikrinimui bei ieškovo ir bendraieškių teisių ir interesų apsaugai įstatymų leidėjas numatė tam tikrus jų perleidimo ribojimus, taikomus jau priėmus ieškinį:

1. jei teismas nenutaria kitaip, nuo teismo sprendimo dėl Pardavimo *priėmimo* dienos atsakovas neturi teisės be ieškovo sutikimo (CK 2.117 str. 1 d.) akcijų parduoti ar kitaip perleisti, įkeisti, kitaip suvaržyti teises į akcijas, perleisti ar kitaip apriboti akcijų suteikiamas teises. Teismas neprivalo priimti specialaus nutarimo, kad minėti apribojimai būtų taikomi¹³⁷. Pažymėtina, kad atsakovui atlikti minėtus

¹³⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. rugpjūčio 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vaivorykštė“, J. D. v. *Seišelių Respublikos įmonė East China Automobile Association LTD*, Nr. 2-1971/2013.

¹³⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. liepos 10 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kriptonika“ v. UAB „Penki kontinentai“, Nr. 2-505/2008.

¹³⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2015 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje R. Z. v. UAB „MC Wealth Management“, Nr. 2-1319-330/2015.

¹³⁷ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 240.

veiksmus atlikti be ieškovo sutikimo teismas visgi gali leisti. Tokiu atveju taikytinos CK XXXIX skyriaus nuostatos¹³⁸. Be to, teismas gali taikyti ir kitokias ieškinio užtikrinimo priemones¹³⁹. Šis akcijų perleidimo ribojimas galioja nepaisant sprendimo dėl Pardavimo apskundimo (CK 2.117 str. 4 d.). Pridurtina, jog teismas gali savo iniciatyva taikyti Priemones bet kurioje proceso stadijoje, dar iki sprendimo dėl Priemonių priėmimo (CPK 144 str. 2 d.).

2. Jei teismas nenutaria kitaip, nuo teismo sprendimo dėl Priemonių *įsiteisėjimo* dienos atsakovas neturi teisės (CK 2.117 str. 2 d.) akcijų parduoti ar kitaip (nei Pardavimo būdu) perleisti, keisti, kitaip suvaržyti teises į akcijas, perleisti ar kitaip apriboti akcijų suteikiamas teises.
3. Ieškovui reikalaujant teismas gali uždrausti atsakovui naudotis balsavimo teise be teismo ar ieškovo sutikimo (CK 2.117 str. 3 d.). Teismui duodant sutikimą taikytinos CPK XXXIX skyriaus nuostatos¹⁴⁰. Be to, šis akcijų perleidimo ribojimas galioja nepaisant sprendimo dėl Pardavimo apskundimo. Dar daugiau - teismas kartu ar atskirai su šia ribojimo priemone gali taikyti ir kitokias ieškinio užtikrinimo priemones¹⁴¹.

Sąžiningumas. Pažymėtina, kad tam tikri ribojantys kriterijai taikytini ir akcijas Pardavimo būdu įgyjančiam asmeniui. Visų pirma jis turi būti sąžiningas, o jei taip nėra – iš nesąžiningo įgijėjo akcijos turėtų būti išreikalautos. Tokios pozicijos laikosi teismų praktika, motyvuodama daikto išreikalavimą. Asmuo, pirkdamas priverstinai parduodamą daiktą, privalo turėti garantiją, kad jis nebus iš jo išreikalautas, todėl preziumuojama, kad asmuo, nusipirkęs daiktą Pardavimo tvarka, yra sąžiningas įgijėjas. Tačiau ši prezumpcija, kaip ir kiekviena kita, gali būti paneigta įrodžius, kad daiktą nusipirkęs asmuo buvo nesąžiningas;

¹³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų senatas 2003 m. birželio 20 d. Teismų praktikos, nagrinėjant bylas dėl teismo leidimų išdavimo pagal CPK XXXIX skyriaus taisykles, apibendrinimo apžvalga Nr. 41. *Teismų praktika*. 2003, 19.

¹³⁹ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 240.

¹⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų senatas 2003 m. birželio 20 d. Teismų praktikos, nagrinėjant bylas dėl teismo leidimų išdavimo pagal CPK XXXIX skyriaus taisykles, apibendrinimo apžvalga Nr. 41. *Teismų praktika*. 2003, 19.

¹⁴¹ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 241.

tuomet įgytas turtas gali būti iš jo išreikalautas¹⁴². Taigi ribojimai dėl priverstinai parduodamų akcijų gali būti taikomi tiek ieškovui, tiek atsakovui, priklausomai nuo jų sąžiningumo.

Proporcingumas ir ekonomiškumas. Sprendžiant dėl Priemonių taikymo atsižvelgtina į priverstinai bandomą parduoti atitinkamą akcijų bei jų suteikiamų balsų, taip pat teisių dalį, ir kiek ji yra būtina pasiekti Pardavimo įvykdymui. Jei akcininko turimų akcijų suteikiamų balsų kiekis neturi lemiamos įtakos visuotiniame akcininkų susirinkime, taikyti jo, kaip akcininko, turtinių ir neturtinių teisių apribojimus nėra prasmės; tai būtų neproporcingas akcininko teisių suvaržymas¹⁴³. Ekonomiškumo principas reikalauja vertinti, kiek atitinkamas suvaržymas yra būtinas tikslui pasiekti, t. y. sprendimui dėl Pardavimo įvykdyti: Priemonės teisių neturi suvaržyti labiau, nei tai yra būtina¹⁴⁴. Taigi sprendžiant, ar Pardavimą taikyti, svarbu ir tai, kiek sprendimų priėmimo yra reikšminga ginčytina akcijų dalis.

Neleistinumas piktnaudžiauti teise siekiant išsaugoti akcijų vertę. Pardavimo procese teismui svarbu neleisti ieškovui piktnaudžiauti savo teise prašyti Priemonių (CK 2.117 str. 3 d., CPK 145 str. 1 d. 6 p.) taikymo atsakovui, kadangi pastarasis gali patirti reikšmingų savo turtinių ir neturtinių teisių suvaržymų¹⁴⁵. Ar apribojimai atitinka konkrečios bylos aplinkybes, teismas kiekvienu konkrečiu atveju sprendžia individualiai. Teismui nesiėmus priemonių akcijų vertei išsaugoti ir dėl atsakovo veiksmų jai sumažėjus, net ir galimai ieškovui palankus įsiteisėjęs teismo sprendimas iš esmės neatitiktų jo teisėtų ir pagrįstų lūkesčių, nes būtų įsigytos galimai nemokios bendrovės akcijos. Teismo nustatyti ribojimai atsakovui valdyti, naudotis ir disponuoti ginčo akcijų suteikiamomis turtinėmis teisėmis paprastai savaime nepažeidžia paties atsakovo teisių, — ieškinio patenkinimo atveju atsakovas turi turtinį interesą parduoti ginčo akcijas už kuo didesnę pinigų sumą, o JA tikslas – gauti kuo

¹⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. sausio 24 d. nutartis civilinėje byloje M. Č., atsakovų E. M., I. D., *Teisingumo ministerija*, Nr. 3K-7- 4/2007.

¹⁴³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. rugpjūčio 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vaivorykštė“, J. D. v. *Seišelių Respublikos įmonė East China Automobile Association LTD*, Nr. 2-1971/2013.

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2014 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje G. S. v. R. B. ir J. L., Nr. 2-146/2014.

¹⁴⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2014 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje G. S. v. R. B. ir J. L., Nr. 2-146/2014.

¹⁴⁵ RIMAS, J. *Privataus kapitalo sandoriai - bendrovių teisės aspektai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2010 [interaktyvus, žiūrėta 2019-10-22], p. 269. Prieiga per internetą:

<<https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1931020/datastreams/MAIN/content>>.

didesnę ekonominę naudą¹⁴⁶, tai išplaukia ir iš reguliavimo (CK 2.34 str. 3 d., 2.116 str. 1 d., 2.119 str. 1 d., 2.120 str. 1 d.). Apibendrinant, Priemonės akcijų vertei išsaugoti geriausiai atspindėtų pirminių ieškovo tikslus, todėl vien jau dėl to jų turėtų būti imamasi.

Vykdydamas teismo sprendimą dėl Pardavimo atsakovas privalo parduoti akcijas arba nupirkti akcijas už teismo nutartimi nustatytą akcijų kainą, o įvykdęs sprendimą, įgytų tam tikrą vertę turintį turtą – pinigus arba nematerialųjį turtą (akcijas), suteikiantį turtines ir neturtines teises. Taigi materialinis reikalavimas Pardavimo byloje yra turtinio pobūdžio, o antstolis, vykdamas teismo sprendimą dėl Pardavimo, turi teisę naudotis visais CPK jam suteiktais išieškojimo iš skolininko turto būdais ir (arba) išieškojimo užtikrinimo priemonėmis.

Pažymėtina, kad Priemonių taikymas turi būti itin pasvertas, - teismai vengia be pagrįsto jas pagrindo taikyti. Be to, Priemonių taikymo pagrindas turi būti realus, susijęs su faktiškai vykstančiais / įvykusiais, o ne hipotetiniais atsakovo veiksmais. Priešingi JA veiksmai ir potencialiai taikytinos Priemonės turi būti susijusios būtent su to konkretaus atsakovo veiksmais. Be to, tam, kad Priemonių taikymu būtų galima siekti prevencinio tikslo – užkirsti kelią nuostolių atsiradimui ar padidėjimui ateityje, būtina, jog teismo sprendimo įvykdymas ieškiniu pareikštų reikalavimų tenkinimo atveju būtų tiesiogiai susijęs su šio tikslo įgyvendinimu¹⁴⁷. Matyti, jog apribojimai dėl Priemonių taikymo dar geriau atskleidžia veiksmų pobūdį Pardavimo taikymui. Galima paminėti populiariausias pavyzdines Priemones nagrinėjamo tipo bylų kontekste:

- Turto areštas. Instituto kontekste turtas gali būti areštuojamas teismui taikant Priemones (CPK 145 str.) ar antstoliui vykdamas sprendimą (CPK 675 str.). Antstolio disponavimo teisę areštuotomis nurodytu atveju akcijomis varžo CPK ar jo normų pagrindu, esant pirmesnės eilės kreditoriui, priimta teismo nutartis. Tačiau pažymėtina, jog jei akcijos yra areštuotos teismo siekiant užtikrinti ieškinį civilinėje byloje dėl Pardavimo ir kito antstolio šios akcijos areštuojamos vykdamas išieškojimą iš šių akcijų savininko turto, tai teismo antstoliui, vykdančiam išieškojimą iš areštuotų akcijų vertės, neuždrausta realizuoti areštuotas akcijas per varžytynes, nes reikalavimo užtikrinti būsimo teismo sprendimo įvykdymą tikslas – teismo keliu

¹⁴⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Penki kontinentai“ v. UAB „Kriptonika“, Nr. 2-127/2008.

¹⁴⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2018 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje A. B. v. R. B., Nr. 2-711-943/2018.

pašalinti vieną iš akcininkų, t. y. tą, kuris veikia ne bendrovės interesais. Jeigu toks draudimas teismo nustatytas, tai jis turėtų būti vertinamas kaip disponavimo teisės apribojimas skolininkui ar jo įgaliotam turto valdytojui, bet ne antstoliui, veikiančiam pagal CPK vykdymo normų nuostatas. Akcentuotina, kad kreditorius, siekiantis įgyti akcijų Pardavimo būdu ir kurio prašymu akcijoms uždėtas turto areštas, nėra pirmesnės eilės išieškotojas, taip pat jais nėra ir kiti kreditoriai, kurių reikalavimams patenkinti yra CPK tvarka areštuotos ir varžytynių keliu turi būti parduotos akcijos (CPK 626 str. 4 p.)¹⁴⁸.

Išpirkimo atveju atsakovas įpareigojamas realiai išpirkti akcijas, todėl teismas turi įsitikinti, kad atsakovas objektyviai turėtų galimybę įvykdyti sprendimą dėl priverstinio akcijų išpirkimo, jis privalo būti finansiškai pajėgus tą padaryti. Pirmiausia būtų areštuojami vertybiniai popieriai, jų nesant ar esant nepakankamai, taikytinas kito turto areštas. Visų pirma seka nekilnojamojo turto areštas; jo nesant ar esant nepakankamai – kilnojamojo turto areštas; jo nesant ar jo nepakankamai – kitą turto areštas; jo nesant ar esant nepakankamai – piniginių lėšų areštas¹⁴⁹. Kalbant būtent apie atsakovo argumentus netaikyti jam Priemonių Pardavimo atveju, t. y. akcijų arešto, paminėtina, jog vien aplinkybė, kad asmuo negalės parduoti akcijų potencialiam / hipotetiniam pirkėjui (ne ieškovui), nesudaro pagrindo jų netaikyti tol, kol neįrodomas atitinkamas akcijas ketinančio pirkti pirkėjo egzistavimas konkrečiu atveju (t. y. nepakanka vien pranešimo apie ketinimą parduoti akcijas). Įrodymais galėtų būti laikoma derybų vedimas su potencialiais pirkėjais dar iki akcijų arešto, akcijų sutarties pasirašymas su sąlyga, kad jų nepageidaus įsigyti JA akcininkai, išankstiniai mokėjimai, kiti trečiojo asmens patvirtinti įrodymai apie ketinimą įsigyti akcijas¹⁵⁰. Taigi kalbant apie akcijų areštą skirtingais Instituto atvejais apibendrintina, jog po to, kai ieškovas tinkamai pagrindžia Priemonių taikymą, atsakovas turi itin svariai pagrįsti jų

¹⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje *D. S. v. antstolis R. K.*, Nr. 3K-3-417/2008.

¹⁴⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje *Ž. N., K. T., J. T., A. T., Z. T., D. T., A. T. v. UAB „Grigiškių statyba“*, Nr. 2-518/2011.

¹⁵⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje *A. J. v. G. K.*, Nr. 2-956/2008.

netaikymą, antraip siekiant pilnai įgyvendinti Instituto tikslus areštas gali būti pritaikomas kitoms jo turto rūšims.

- Akcininko neturtinių teisių apribojimas. Jis taikomas itin atsargiai. Motyvas, kad atsakovo turimas balsų skaičius leidžia blokuoti sprendimus, kuriems gali reikėti kvalifikuotos balsų daugumos, laikomas hipotetine Priemonių taikymo pagrindo nesuteikiančia situacija. Netgi draudimas susipažinti su konfidencialia JA informacija neturėtų būti taikomas be išimtinio pagrindo, kadangi ši pareiga jau nustatyta ABĮ¹⁵¹. Akcininko teisių neproporcingas suvaržymas ar kitoks apribojimas pažeistų jo nuosavybės teisę, įtvirtintą ir ginamą Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnio ir kitų įstatymų normų. Akcininko nuosavybės teisės įgyvendinimas negali būti varžomas formaliais pagrindais, dar daugiau, akcininko valia dėl naudojimosi akcijų suteikiamomis teisėmis negali būti paneigiama be pakankamo pagrindo. Todėl Priemonių dėl akcininko neturtinių teisių (kaip, beje, ir turtinių) ribojimo taikymas galimas išimtiniais atvejais¹⁵². Praktikoje pasisakyta, kad vien naudojimasis neturtinėmis teisėmis *per se* neeliminuoja bei neapsunkina priverstinio akcijų perleidimo galimybės bei nemažina/nemažins jų vertės¹⁵³. Taigi nepagrįstas ribojimas naudotis akcijų suteikiamomis neturtinėmis teisėmis, ypač balsavimo teise, yra pabrėžtinai išimtinis.
- Vienvaldiškų akcininko ir administracijos vadovo veiksmų uždraudimas (be teisės perigalioti kitą asmenį):
 - 1) nutraukti ir (arba) pakeisti JA vardu sudarytus sandorius;
 - 2) sudaryti JA vardu bet kokius sandorius nuo nustatytos minimalios vertės;
 - 3) bet kuriuo būdu disponuoti JA priklausančiu arba jam perduotu bet koku ilgalaikiu (materialiuoju, nematerialiuoju, finansiniu) turtu, nepriklausomai nuo šio turto balansinės vertės, taip pat trumpalaikiu nustatytos minimalios vertės turtu¹⁵⁴.

¹⁵¹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2017 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje R. G. v. R. G., Nr. e2-1445-186/2017.

¹⁵² Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. rugpjūčio 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vaivorykštė“, J. D. v. *Seišelių Respublikos įmonė East China Automobile Association LTD*, Nr. 2-1971/2013.

¹⁵³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2014 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje R. P. v. G. Z., Nr. 2-710/2014.

¹⁵⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje A. J. v. G. K., Nr. 2-626/2008.

Pažymėtina, jog teismas savo iniciatyva ar šalių prašymu sprendžia, ar griežtai laikytis sprendimo dėl Pardavimo įvykdymo tvarkos, ar reikia nuo jos nukrypti, atidėti sprendimo vykdymą, ar ne (CPK 284 str. 1 d.). Tai aktualu Pardavimo bylose tuo, jog didelę reikšmę turi akcijas superkančio asmens turtinė padėtis, atsakovo veiksmai JA atžvilgiu. Paminėtina, jog įstatymas nenumato galimybės kaip Priemonių taikyti ekspertizės akto galiojimo sustabdymo, uždraudimo naudoti ir (arba) remtis ekspertizės aktu kaip teisinę galią turinčiu dokumentu bet kuriose kitose nagrinėjamose ar ateityje nagrinėtinose bylose, tai atspindi ir teismų praktikoje¹⁵⁵. Taigi *Priemonių* vertinimo ir taikymo problemiškas bene ryškiausiai išsiskiria iš visų Instituto procesinių aspektų – panašiai kaip JA tikslams priešingi *veiksmai* bei jų vertinimas iškyla materialųjų Instituto praktinių aspektų kontekste.

Darbo pabaigoje galima apibendrinti, jog Institutui būdingos specialiosios Priemonės, kurios esant poreikiui gali būti papildytos ir (arba) pakeistos. Negana to, kad pats Institutas yra *ultima ratio* priemonė, jame numatytos dar ir specialiosios Priemonės, turinčios atitikti bendruosius teisės principus, taikytinos tik būtinuoju atveju, dar labiau padidina Instituto taikymo specifiškumą bei ikišiandieninį nepopuliarumą Lietuvos teismų praktikoje. Praktikoje yra buvęs atvejis, kai ieškovas reiškė ieškinį dėl Pardavimo, kartu pareikšdamas reikalavimą ir dėl JA patirtos žalos atlyginimo¹⁵⁶. Žalos kriterijus, kaip sąlyga kreiptis į teismą Instituto kontekste, numatytas ir svarbiausioje jurisdikcijoje, iš kurios Lietuvoje perimtas pats Institutas¹⁵⁷, t. y. Nyderlanduose¹⁵⁸. Svarstytina, jog piktnaudžiavimo Priemonėmis problemai spręsti galima įvesti papildomą reikalavimą ieškovui įrodyti jo patirtą ar tiesiogiai dėl žalingų priešingai JA veiklos tikslams veikiančio dalyvio veiksmų gresiančią atsirasti žalą konkrečiam JA dalyviui arba bent jau pačiam JA.

Tiriamuoju laikotarpiu (nuo 2002 m. liepos iki 2019 m. lapkričio mėn.) praktika buvo santykinai negausi: apie 80 Pardavimo bei Išpirkimo bylų, iš kurių absoliuti dauguma (81%) – Pardavimo, likusios 22 bylos – kitais Instituto klausimais. Ši aplinkybė neleidžia teigti, kad

¹⁵⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje *Ž. N., K. T., J. T., A. T., Z. T., D. T., A. T., v. UAB „Grigiškių statyba“*, Nr. 2-239/2010.

¹⁵⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2019 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje *D. V. v. R. K.*, Nr. e2A-195-381/2019.

¹⁵⁷ BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 236.

¹⁵⁸ *Book 2 Dutch Civil Code. Legal persons* (su pakeitimais ir papildymais), 2:343 str. [interaktyvus, žiūrėta 2019-11-20]. Prieiga per internetą <<http://www.dutchcivillaw.com/civilcodebook022.htm>>.

teismų praktika Instituto kontekste yra susiformavusi. Balsavimo teisės sugrąžinimo klausimu teismų praktikos pozicijos iš viso nėra, kadangi nebuvo bylų su tokiu reikalavimu. Svarbiausios nagrinėtos bylos buvo tos, kurios priėjo kasacinę instanciją, iš jų yra paminėtini (sąrašas neišsamus) ginčai dėl šių JA: UAB „Preskonita“, UAB „Vilties vaistinė“ (kuri pasižymėjo bendraieškovų skaičiumi – net 11), UAB „Ashburn International“ (pasižymėjo tuo, jog abu akcininkai (JA) vienas prieš kitą buvo pareiškę atskirus ieškinius pagal CK 2.115 str.), UAB „Kriptonika“ (kur visose instancijose buvo tenkinami ieškovo reikalavimai dėl Pardavimo), UAB „Lavysas“ (pasižymėjo ilgu procesu: 2007-2010 m.). Vis dėlto daugiausiai ginčų išspręsta apeliacinėje instancijoje, o tai, tikėtina, atspindi tai, jog Instituto konstrukcija, tikslai bei taikymo kriterijai atlieka savo paskirtį sprendžiant kontrolės atžvilgiu daugiau mažiau lygiaverčių akcininkų ginčus – būtent šioje civilinio proceso stadijoje išspręsta daugiausiai teisinės aklavietės ginčų.

Darbe atskleisti Instituto trūkumai lemia, jog Pardavimas yra kiek suvaržytas akcininkų teisių gynimo būdas. Instituto taikymo patrauklumą galima padidinti išsprendus pirmiau minėtus Instituto probleminius klausimus, pirmiausia – minimalios Kapitalo ribos, terminų neapibrėžtumo, JA diskrecijos ribų klausimus; naudinga būtų nustatyti paprastesnes, liberalesnes ir greitesnes procedūras, pavyzdžiui, suteikiant daugiau diskrecijos pačiam JA – tiek būti ieškovu / bendraieškiu byloje, išpirkti akcijas, panaikinant galimybę kelis kartus paduoti atskirąjį skundą, paliekant teisę tokį skundą paduoti tik vieną kartą jau priėmus nutartį dėl kainos. Tuomet JA dalyviai į Pardavimą labiau žiūrėtų kaip į veiksmingą jų interesų gynybos priemonę.

Institutas suteikia galimybę akcininkams išspręsti teisinės aklavietės problemas, padėti išspręsti ginčus lygiaverčiams akcininkams. Būtent dėl to darbe ir buvo ieškoma probleminių aspektų bei galimų sprendimo būdų platesniam Pardavimo taikymui praktikoje. Darbo pabaigoje darytina išvada, jog visgi iškeltas praktines problemas ne tik įmanoma, bet ir tikslinga spręsti, kadangi Institutas ne vien tik skirtas, bet ir orientuotas nedidelėms bendrovėms, o kadangi Lietuvoje kiekybiškai vyrauja smulkusis ir vidutinis verslas, tikėtina, jog Instituto taikymo patrauklumą verta didinti.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Atlikus teismų praktikos, doktrinos bei reguliavimo analizę galima apibendrinti, jog Instituto samprata *per se* nekėlė didesnių praktinių iššūkių, tačiau dvejopas ir plačiai apibrėžiamas Instituto tikslas praktikoje nėra aiškinamas siaurinamai ar atskiriamai vienas nuo kito – priešingai, Išpirkimui *mutatis mutandis* taikomi Pardavimo pagrindai. Institutas yra panašus, ypač procesine prasme, su priverstiniu banko akcijų pardavimu, taip pat išsiskiria plačiu dalyvio veiksmų atitikimo JA veiklos tikslams vertinimu ir tam tikromis imperatyviomis normomis, kurios iš dalies ir lemia ne itin didelį Instituto taikymo populiarumą Lietuvoje.
2. Svarbiausi probleminiai materialieji praktiniai aspektai yra:
 - 2.1. nustatyta minimali Kapitalo riba ieškovui smarkiai apriboja potencialius ieškovus ir mažina Instituto taikymo populiarumą, ypač įvertinus tai, jog Vakarų valstybėse tokio apribojimo nenumatyta. O Lietuvoje smulkiausiai akcininkai priversti vienyti ar būti bendraieškiais. Prie apribojimų prisideda ir ieškovų ar atsakovų Pardavimo byloje ekonominės galimybės apmokėti proceso išlaidas. Tokią padėtį iš dalies pagerintų Institute įvesta galimybė pačiam JA pareikšti ieškinį ir įsigyti savo akcijų, tačiau tai turėtų būti suderinta su ABĮ nuostatomis, pirmiausia, kad įsigyjamos savos akcijos negali sudaryti daugiau nei 1/10 įstatinio kapitalo, taip pat būtina turėti sukaupą rezervą atsiskaityti už akcijas (ABĮ 54 str. 2-7 d.), akcininkams turėtų būti užtikrinamos vienodos sąlygos parduoti savo akcijas. Be to, minimalios Kapitalo dalies barjerą galima bandyti apeiti iš anksto, dar prieš pradedant Pardavimo procedūras, nusistatyti pirmenybę įsigyti priverstinai parduodamas akcijas turinčius akcininkus, taip suteikiant daugiau garantijų JA veiklos tikslais suinteresuotiems dalyviams.
 - 2.2. Nesureguliuota priverstinai parduodamų bei priverstinai išperkamų akcijų dalis. Tačiau teismai taiko šimtaprocentinį Pardavimą bei Išpirkimą. Autorės nuomone, tai nėra vienareikšmiškai nei gerai, nei blogai, kadangi leidžia teismui kiekvieną situaciją spręsti individualiai, tačiau probleminis aspektas pasireiškia tuomet, kai atsakovo atliekami priešingi JA veiklos tikslams veiksmai vertintini kaip darantys mažiau žalos

nei ieškovo gaunama nauda iš Pardavimo ar Išpirkimo. Vienas iš būdų pasiekti teisingą kompromisą būtų pasiūlymas teismams išnaudoti šį reguliavimo nekonkretumą taikant ne šimtaprocentinį Pardavimą ar Išpirkimą.

2.3. Egzistuoja daug vertinamųjų kriterijų JA dalyvio veiksmus pripažįstant prieštaraujančiais JA veiklos tikslams. Svarbiausi kriterijai gali būti sugrupuoti į tokias grupes:

- veiksmų pobūdis, leidžiantis įvertinti, ar tie veiksmai yra (i) trunkamojo, tęstinio pobūdžio, leidžiantys pagrįstai manyti, kad jie ateityje nepasikeis / nepasibaigs; (ii) iliustruojantys išimtinai asmeninius tikslus JA sąskaita; (iii) atitinkantys privačius asmeninius ir (arba) jungtinius dalyvių interesus; (iv) reikšmingi ieškovo ir (arba) paties JA atžvilgiu, įskaitant turimą įtaką visuotiniame akcininkų susirinkime.
- Veiksmų neteisėtumas bendrąja bei Instituto specialiąja prasmėmis.
- Įtaka akcijų vertei bei JA mokumo rizikai.

Nors platus veiksmų vertinimo kriterijų ratas suteikia daug galimybių įgyvendinti Instituto tikslus, ne visi vertintini kaip naudingi – neigiamą reikšmę dėl klaidų atsiradimo tikimybės turi vyraujančiai subjektyvieji, vertinamojo pobūdžio kriterijai, pavyzdžiui, neigiamą įtaką akcijų vertei nusakantys kriterijai, – ekspertai galėtų pateikti ne tik ataskaitą apie akcijų kainą, bet, teismui pareikalavus, ir dalyvio veiksmų įtaką akcijų vertei. Taip pat kontraversiškas veiksmų vertinimas, kai kyla itin reikšmingi ginčai, iškeliantys klausimus dėl JA valdymo organų ar valdymo organų narių veiksmų įtakos JA veiklai – tuomet vertėtų taikyti JA veiklos tyrimo institutą.

2.4. Numatytas nuosavybės teisės į akcijas perėjimo ir kainos sumokėjimo viena laikiškumas mažina Instituto taikymo patrauklumą, kadangi apriboja pirkėją. Reikėtų nustatyti liberalesnes akcijų perdavimo bei kainos sumokėjimo laiko sąlygas, pavyzdžiui, leidžiant pirkėjui atsiskaityti vėliau ir (arba) suteikiant galimybę už akcijas sumokėti pačiam JA, vėliau regreso tvarka susigrąžinant sumokėtą kainą iš pirkėjo.

2.5. Paties JA įtraukimo į procesą ieškovu (bendraieškiu) ar atsakovu (bendraatsakoviu) galimybės nebuvimas. Šios sąlygos vertintinos kaip pernelyg ribojančios JA. Dabar JA į procesą gali įstoti savo iniciatyva arba būti įtraukiamas motyvuotu šalių prašymu ar teismo iniciatyva dalyvauti byloje trečiuoju asmeniu, nepareiškiančiu savarankiškų reikalavimų, o tai reiškia, kad JA tampa priklausomas nuo ieškovo reikalavimų.

Manytina, jog JA įtraukimas prie leistinų ieškovų praplėstų Instituto taikymo galimybes bei labiau skatintų jį taikyti.

3. Svarbiausi probleminiai procesiniai praktiniai aspektai:

- 3.1. Terminų neapibrėžtumas: neaiškūs terminai siūlymui tapti bendraieškiais ir bendraatsakoviais, teismui paskirti ekspertus, pranešti šalims apie ekspertų ataskaitą bei rekomendacijas ir priimti akcijų kainą nustatančią nutartį, bylos šalims, JA ir akcijų pirkėjams — sprendžiant su Pardavimo tvarka susijusius klausimus, esant pirmenybės teisei įsigyti priverstinai parduodamas akcijas. Visa tai ne tik neužtikrina teisinio aiškumo, bet dar ir sudaro prielaidas didelėms proceso laiko, kitoms sąnaudoms. Todėl teisinio aiškumo principas šioje vietoje reikalauja Instituto reguliavime įvesti konkrečius terminus kiekvienam termino prasme nereguliuotam etapui.
 - 3.2. Institutas pasižymi tam tikromis būtinosiomis procesinėmis išlaidos: advokatui, ekspertams, akcijų nupirkimui rinkos verte. Jas sumažinti būtų galima panaikinant bent jau reikalavimą privalomai tokiose bylose dalyvauti advokatui. Be to, šalys turėtų turėti bent jau galimybę pačios susitarti dėl priverstinai parduodamų akcijų kainos, nesamdant ekspertų. Tai, be kita ko, sutaupytų ir šalių laiko.
 - 3.3. Institutui būdingas platus ir įvairialypis Priemonių taikymas, kuris kelia daug praktinių klausimų, reikalauja itin pagrįstų įrodymų (kadangi Pardavimas – *ultima ratio*) ne tik teismui, bet ir proceso dalyviams, negana to, yra imlus laikui. Šalys šioje vietoje gana dažnai piktnaudžiauja savo teise, todėl išauga teismo vaidmuo. Santykinai dažni (apie 80%) prašymai Pardavimo bylose taikyti Priemonės rodo galimus didelius suvaržymus atitinkamiems dalyviams (nebūtinai atsakovams). Iš vienos pusės tai teigiamas aspektas, leidžiantis pasiekti Pardavimo tikslus, kita vertus, tai atgraso dalyvius nuo Instituto taikymo dėl ilgo, „sunkaus“ proceso, sąnaudų bei tikimybės, kad Priemonės gali būti panaudotos prieš pačius ieškovus. Šiai problemai sušvelninti būtų galima įvesti papildomą reikalavimą ieškovui įrodyti patirtą ar tiesiogiai dėl žalingų veiksmų gresiančią atsirasti žalą konkrečiam JA dalyviui arba bent jau pačiam JA. Kitas būdas – skatinti šalis konfliktus spręsti ikiteisminėje stadijoje, kurioje atlikti veiksmai turi reikšmę jų vertinimui bylos nagrinėjimo metu.
4. Nors Institutas yra *ultima ratio* priemonė, tai nereiškia, kad retas jo taikymas *per se* pilnai tenkina jo tikslus bei paskirtį. Darbas atskleidė, jog Instituto taikymo patrauklumą galima

padidinti išsprendus pirmiau minėtus Instituto probleminius klausimus, pirmiausia – minimalios Kapitalo ribos, terminų neapibrėžtumo, JA diskrecijos ribų klausimus; naudinga būtų nustatyti paprastesnes, liberalesnes ir greitesnes procedūras, pavyzdžiui, suteikiant daugiau diskrecijos pačiam JA – tiek būti ieškovu / bendraieškiu byloje, išpirkti akcijas, panaikinant galimybę kelis kartus paduoti atskirąjį skundą, paliekant teisę tokį skundą paduoti tik vieną kartą jau priėmus nutartį dėl kainos. Šie tobulinimai būtų tikslingi vien jau ta prasme, jog Institutas pritaikytas pirmiausia lygiaverčiams akcininkams spręsti teisinės akklavietės problemas.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. NORMINĖ LITERATŪRA

1.1. Lietuvos Respublikos Konstitucija ir kodeksai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1042.
2. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000-09-06, Nr. 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002-04-06, nr. 36-1340.

1.2. Ordinariniai įstatymai

4. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000-07-31, Nr. 64-1914.
5. Lietuvos Respublikos bankų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2004, nr. 54-1832.

1.3. Kiti teisės aktai

6. *Book 2 Dutch Civil Code. Legal persons* (su pakeitimais ir papildymais), 2:343 str. [interaktyvus, žiūrėta 2019-11-20]. Prieiga per internetą <<http://www.dutchcivillaw.com/civilcodebook022.htm>>.
7. *Turto ir verslo vertinimo metodika* (su pakeitimais ir papildymais iki 2013 m. gegužės 31 d.). *Valstybės žinios*, 2012 m. balandžio 28 d., Nr. 50-2502.

2. SPECIALIOJI LITERATŪRA

8. BARTKUS, G. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 93-247.
9. BITĖ, V. Akcininkų išankstinio atsisakymo pirmumo teisės įsigyti parduodamas akcijas teisinis vertinimas. *Jurisprudencija*. 2008, nr. 5 (107), p. 61-70.
10. DINE, J., COUTSIAS M. *Company Law (8th Edition)*. London: Red Globe Press, 2014.
11. FIELD, H. D. Jr. *Resolving Shareholder Disputes and Breaking Deadlocks in the Close Corporation*. Minnesota Law Review. Vol 58:985. 1973-1974 [interaktyvus, žiūrėta 2019-10-26]. Prieiga per internetą:

- <<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/mnlr58&div=35&id=&page=>>.
12. JARAS, O. Ar priverstinis akcijų išpirkimas nepažeidžia didžiojo akcininko teisių, kai yra reikalaujama išpirkti akcijas? Magistro darbas: Vytauto Didžiojo Universitetas, 2015 [interaktyvus, žiūrėta 2019-10-24]. Prieiga per internetą: <https://elaba.lvb.lt/prim-explore/fulldisplay?docid=ELABAETD8771506&context=L&vid=ELABA&lang=lt_LT&search_scope=eLABa&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=default_tab&query=any,contains,priverstinis&offset=0>.
 13. LASAUSKAS, M. Priverstinis uždarnosios akcinės bendrovės akcininko akcijų pardavimas ir nupirkimas: lyginamieji aspektai. Magistro darbas. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2016 [interaktyvus, žiūrėta 2019-10-24]. Prieiga per internetą: <<https://talpykla.elaba.lt/elabafedora/objects/elaba:35559317/datastreams/MAIN/content>>.
 14. MAČIULAITIS, M. Akcijų priverstinio pardavimo instituto teisinio reguliavimo problemos: Lietuvos teismų praktikos ir užsienio šalių lyginamoji analizė. Magistro darbas. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2017 [interaktyvus, žiūrėta 2019-10-15]. Prieiga per internetą: <<https://talpykla.elaba.lt/elabafedora/objects/elaba:35437506/datastreams/MAIN/content>>.
 15. MCLEAN, R. S. *Minority Shareholders in the Close Corporation Under the North Carolina Business Corporation Act*. North Carolina Law Review, Vol. 68, 1989-1990 [interaktyvus, žiūrėta 2019-10-26]. Prieiga per internetą: <<http://scholarship.law.unc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3324&context=nclr>>.
 16. MIKALONIENĖ, L. *Uždarnosios akcinės bendrovės akcininko teisės ir jų gynimo būdai*. Monografija. VĮ Registrų centras: Vilnius, 2015.
 17. MISIUS, R. Privalomojo smulkiųjų akcininkų akcijų pardavimo problematika. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2004. T. 55(47).
 18. NEKROŠIUS, V. V. *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras*. I dalis. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2004, p. 172.
 19. O'NEAL, F. H. Oppression of minority of shareholders. Protecting minority rights in squeeze-outs and other incorporate conflicts. *Cleveland State Law Review*. Washington

- University in St. Louis, 1987 [interaktyvus, žiūrėta 2019-10-27]. Prieiga per internetą: <https://pdfs.semanticscholar.org/410b/f4cc54a3f1d1007df26889c0c293e03ac4ce.pdf>.
20. RIMAS, J. *Privataus kapitalo sandoriai - bendrovių teisės aspektai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2010 [interaktyvus, žiūrėta 2019-10-22], p. 267-269, 282-288. Prieiga per internetą: <https://talpykla.elaba.lt/elabafedora/objects/elaba:1931020/datastreams/MAIN/content>.
21. SAMUOLIS, J. Juridinių asmenų vadovų atleidimo iš pareigų ypatumai. *Glimsted teisės žinios*, nr. 13.
22. STANKEVIČIŪTĖ, A. *Bendrovės vadovų ir akcininkų atsakomybė: žalos atlyginimo klausimas*. Advokatų profesinės bendrija „JurisConsultus“ [interaktyvus, žiūrėta 2019-10-27]. Prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=54&str=65071>
23. STAŠINSKAS, J. Priverstinio akcijų pirkimo – pardavimo būdai ir įgyvendinimas. Magistro darbas. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2007 [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. spalio 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://talpykla.elaba.lt/elabafedora/objects/elaba:1929811/datastreams/MAIN/content>.
24. VILEITA, A., et al. *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009.
25. WINTER, J., et al. *Report of the High Level Group of Company Law Experts on Issues Related to Takeover Bids*. Brussels, 2002.
26. ŽVYBAS, A. Priverstinis akcijų pardavimas – kada jį taikyti? *Glimsted teisės žinios*. 2014, nr. 2 (14) [interaktyvus, žiūrėta 2019-10-27]. Prieiga per internetą: <http://teiseszinios.glimstedt.lt/14/files/assets/common/downloads/publication.pdf>.

3. TEISMŲ PRAKTIKA

3.1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika

27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų senatas. 2003 m. birželio 20 d. Teismų praktikos, nagrinėjant bylas dėl teismo leidimų išdavimo pagal CPK XXXIX skyriaus taisyklės, apibendrinimo apžvalga Nr. 41. *Teismų praktika*. 2003, 19.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. gegužės 20 d. konsultacija Nr. A3-106. *Teismų praktika*, 2004, nr. 21.

29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Birių krovinių terminalas“ v. VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija, LKAB „Klaipėdos Smeltė“, Nr. 3K-7-29/2006.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje K. J. J. v. J. B. ir V. K., Nr. 3K-7-266/2006.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. sausio 24 d. nutartis civilinėje byloje M. Č., atsakovų E. M., I. D., Teisingumo ministerija, Nr. 3K-7-4/2007.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kapitalo valdymo grupė“ v. UAB „Penkių kontinentų“ bankinės technologijos, Nr. 3K-3-483/2007.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Šilda“, UAB „Investera“, Nr. 3K-3-464/2007.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kriptonika“ v. UAB „Penki kontinentai“, Nr. 3K-3-258/2008.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Ž. N., K. T., J. T., A. T., Z. T., D. T., A. T. v. UAB „Grigiškių statyba“, Nr. 3K-3-323/2008.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje D. S. v. antstolis R. K., Nr. 3K-3-417/2008.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje V. G. v. antstolis V. Č., Nr. 3K-3-549/2010.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje J. N. v. S. G. ir R. F., Nr. 3K-3-587/2009.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje O. A., G. D. A., E. G., A. L., A. L., V. L., V. T., A. Š., J. T., R. V., A. Š. v. J. K., Nr. 3K-3-94/2011.
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje AB „Mineralinių ir cheminių produktų bendrovė „EuroChem“ v. AB „Lifosa“ ir AB „Lifosa“ mažumos akcininkai, Nr. 3K-3-332/2011.

41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. rugsėjo 6 d. Ieškinio trūkumų šalinimą reglamentuojančių teisės normų taikymo teismų praktikoje apžvalga Nr. AC-36-1. *Teismų praktika*. 2012, 36, p. 347-393
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje *S. A. v. UAB „LIT-INVEST“*, Nr. 3K-3-103/2013.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje *N. K. v. SIA „J. L. Invest“*, Nr. 3K-3-681/2013.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje *Lietuvos valstybė v. „PZU Lietuva“, AB „Krašto projektai“, UAB „Medicinos biznio centras“ ir kt.*, Nr. 3K-3-370/2014.
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 13 d. nutartis civilinėje byloje *R. G. ir R. A. v. UAB „Pakraštys“*, Nr. 3K-3-146-695/2015.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2017 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vakarų cinkas“ v. R. T.*, Nr. 3K-7-177-701/2017.

3.2. Kitų Lietuvos teismų praktika

47. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje *R. S. v. VšĮ Vilniaus verslo teisės akademija*, Nr. 2-40/2007.
48. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. gegužės 31 d. nutartis civilinėje byloje *UAB "Kapitalo valdymo grupė" v. UAB "Penkių kontinentų" bankinės technologijos*, Nr. 2A-273/2007.
49. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje *A. K. v. V. K.*, Nr. 2-4/2008.
50. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Penki kontinentai“ v. UAB „Kriptonika“*, Nr. 2-127/2008.
51. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. liepos 10 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Kriptonika“ v. UAB „Penki kontinentai“*, Nr. 2-505/2008.
52. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje *A. J. v. G. K.*, Nr. 2-626/2008.
53. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje *A. J. v. G. K.*, Nr. 2-956/2008.
54. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. birželio 15 d. sprendimas civilinėje byloje *R. P. ir L. P. v. E. S. ir D. S.*, Nr. 2A-415/2009.

55. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje *Ž. N., K. T., J. T., A. T., Z. T., D. T., A. T. v. UAB „Grigiškių statyba“*, Nr. 2-239/2010.
56. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje *O. A., G. D. A., E. G., ir kt. v. J. K.*, Nr. 2-1150/2010.
57. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje *Ž. N., K. T., J. T., A. T., Z. T., D. T. ir A. T. v. UAB „Grigiškių statyba“*, Nr. 2S-667-345/2011.
58. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje *H. S. v. L. B.*, Nr. 2-439/2011.
59. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje *Ž. N., K. T., J. T., A. T., Z. T., D. T., A. T. v. UAB „Grigiškių statyba“*, Nr. 2-518/2011.
60. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. nutartis civilinėje byloje *Z. L. v. V. S., I. S.*, Nr. 2-1181/2012.
61. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2013 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Kriptonika“ v. UAB „Penki kontinentai“, UAB „Putokšnis“*, Nr. 2-547-210/2013.
62. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. rugpjūčio 22 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vaivorykštė“, J. D. v. Seišelių Respublikos įmonė East China Automobile Association LTD*, Nr. 2-1971/2013.
63. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2013 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *Z. L. v. V. S. ir I. S.*, Nr. 2-1699/2013.
64. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2014 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje *G. S. v. R. B. ir J. L.*, Nr. 2-146/2014.
65. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje *V. V., V. Č., UAB „Refila grupė“ v. R. Ū.*, Nr. 2A-418/2014.
66. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2014 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje *R. P. v. G. Z.*, Nr. 2-710/2014.
67. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje *D. A. v. V. V.*, Nr. 2A-1127/2014.

68. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje A. B. v. G. K., Nr. 2A-1355/2014.
69. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vaivorykštė“, J. D. v. East China Automobile Association LTD, Nr. 1973/2014.
70. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. sausio 15 d. nutartis civilinėje byloje A. A. v. A. Z. ir M. Z., Nr. 2-44-370/2015.
71. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2015 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje R. Z. v. UAB „MC Wealth Management“, Nr. 2-1319-330/2015.
72. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2016 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje B. A., A. S. v. G. J., Nr. e2-852-180/2016.
73. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2016 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje D. V. v. R. K., L. Ž., UAB „Arisava“, Nr. e2-1251-464/2016.
74. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje D. N. v. S. Š. (E. U.), Nr. 2A-682-330/2016.
75. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2017 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje B. A. ir A. S. v. G. J., Nr. e2A-52-196/2017.
76. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2017 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje L. G., J. G. ir E. P. v. L. D. ir Z. R., Nr. e2-212-178/2017.
77. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėj. 2017 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje J. M. v. UAB „Žibosa“ ir R. M., Nr. e2-542-302/2017.
78. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2017 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje R. G. v. R. G., Nr. e2-1445-186/2017.
79. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2018 m. kovo 12 d. nutartis civilinėje byloje P. G. v. Lenkijos gamybinė-prekybos-paslaugų įmonė „PPHF“, Nr. 2-2511-603/2018.
80. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2018 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje A. B. v. R. B., Nr. 2-711-943/2018.
81. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje L. G., J. G. ir E. P. v. L. D. ir Z. R., Nr. e2A-398-302/2018.
82. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2019 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje D. V. v. R. K., Nr. e2A-195-381/2019.

PRIVERSTINIS AKCIJŲ PARDAVIMAS TEISMŲ PRAKTIKOJE: MATERIALIEJI IR PROCESINIAI TEISINIAI ASPEKTAI

SANTRAUKA

Priverstinio akcijų pardavimo instituto teisinis reglamentavimas turi tam tikrų neišbaigtų vietų, o egzistuojanti jo teismų praktika vis dar nėra sisteminga bei išvystyta. Todėl darbo tema yra aktuali tiek teisės teorijai, tiek praktikai. Darbe stengiamasi perteikti labiausiai probleminius praktinius aspektus, todėl remtasi daugiausiai Lietuvos teismų praktikos analize, kiek mažiau normine bei specialiąja literatūra.

Pirmojoje darbo dalyje analizuojama instituto samprata, tikslas bei skirtumai nuo priverstinio banko akcijų pardavimo. Antrojoje dalyje nagrinėjami svarbiausi praktiniai materialieji aspektai: ieškinį galintys reikšti subjektai, pirmumo teisę įsigyti priverstinai parduodamas akcijas turintys asmenys, apribojimai besikreipiantiems subjektams, juridinio asmens veiklos tikslams prieštaraujantys dalyvio veiksmai, perleidžiama akcijų dalis. Trečiojoje dalyje tyrinėjami reikšmingiausi praktiniai procesiniai aspektai: ieškinio pareiškimas teismui, nutarties dėl kainos priėmimas, akcijų perdavimas nuosavybės teise bei kainos sumokėjimas, akcijų perleidimo apribojimai bei laikinosios apsaugos priemonės.

FORCED SALE OF SHARES IN CASE LAW: MATERIAL AND PROCEDURAL LEGAL ASPECTS

SUMMARY

Legal regulation of the institute for the forced sale of shares has some incomplete points, and the existing case law thereof is still not systemic and developed. Therefore, the topic of the Final Master Thesis is relevant to both legal theory and practice, case law. The thesis was attempting to convey the most problematic practical aspects; therefore, it has been relied mostly on the analysis of the Lithuanian case law, slightly less on the normative and specialized literature.

The first part of the thesis analyses the concept and purpose of the institute, and the differences thereof from the forced sale of the bank's shares. The second part investigates the most important material practical aspects: subjects able to bring a claim, persons having a prior right for the acquisition of the shares sold in forced manner, restrictions for the plaintiffs, actions of a member, contradicting the goals of legal person's activities, part of shares being transferred. The third part explores the most significant practical procedural aspects: bringing a claim to a court, adoption of a ruling on the price, transfer the ownership right to the shares and payment of the price, restrictions and provisional safeguards for the share transfer.